

....Drag norodul meu
Ține datina străbună ca credința'n Dumnezeu
E nemernic cine-o uită!..

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ANUL II. No. 3-4
MARTIE - APRILIE 1924.

Director: *M. Sușiță.*

Administrator: D-r P. Pleniceanu.

APARE LUNAR

Redacția și Administrația: STRADA DECEBAL 52 B.
I. SEVERIN.

Lei 16.

Societatea Culturală „M. EMINESCU”

„DATINA”

Anul II. No. 3-4. Director: M. Gugiță T.-Severin.

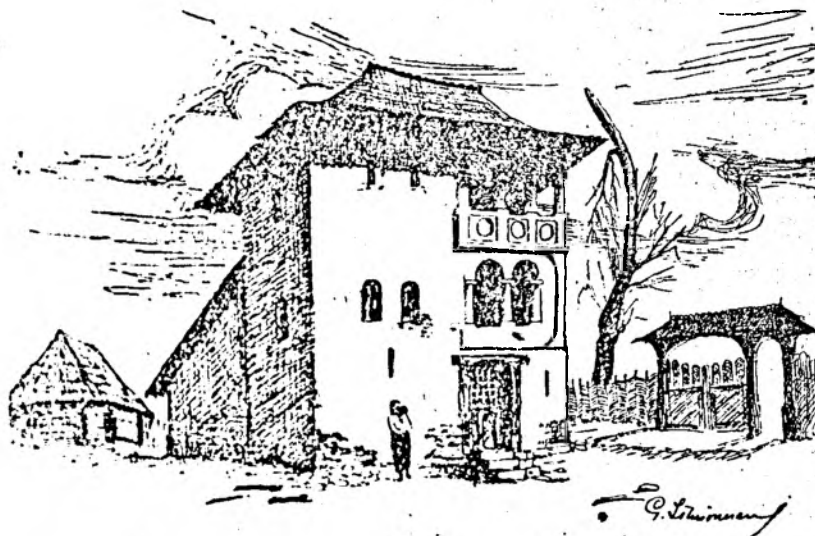
SUMĂRUL:

EUROPEISM !	M. GUGIȚĂ
CHEMAREA PĂMANTULUI—POEZIE	I. VANIA
MILEVA—SCIITĂ	G. ROIBAN
SI MAINE... VERSURI	D. IOV
POEZIA NOASTRĂ NOUĂ	M. GUGIȚĂ
E TRISTĂ ZUA... VERSURI	TRADUCEREA
UN SCRITOR DE SEAMA	CONST. D. IONESCU
RAMAI... VERSURI	IUSTIN ILIEȘU
VARFUL NEAGULUI—NUVELA	HUL. PREDESCU
JARNA—POEZIE	I. VANIA
INSEMNARI	
SCIITE-DESEMNURI	G. SIMIONESCU

Cliseele proprietatei „Datina”
Reproducerea oprită.

Abonamentul lei 100 pe an.

Europeism!

Dacă o putere launtrică de navalnică răzvrătire sufletească, n'ar fi zguduit adânc mult răbdătoarea și îngăduitoarea fire caracteristic românească, n'am fi îndrăsnit să punem mâna pe condei și să arătăm tuturilor stegarilor libertății, tuturilor instreinaților și desrădăcinaților care doresc să ne «civilizeze» cu o clipă mai de vreme, și care se străduiesc din toate puterile să ne „descătușeze” din tradiția stearpă în care ne încăpăținăm să rămânem; că zdreanța cosmopolită a europeismului nu va putea fi implântată în pământul acestui neam.

Și mai ales noi să îndrăsnim, niște provinciali prostiți de tihna orașelelor liniștite, care trebuie să așteptăm orice îndrumare *de acolo*: Din Orașul cel Mare, din „Orașul Bucuriilor”—cum le place streinilor să-l poreclească—din orașul samsarilor și al afacerilor, din orașul cu strălucitoarea și multicolora Cale a Victoriei, din Micul Paris al Orientului, care este totdeodată și Capitala României întregite și centrul nostru cultural, unde studentul român e silit de aproape doi ani să trăiască din caritatea publică.

Indurerați și chinuți de soarta și viitorul acestui neam, stegarii libertății, ai cosmopolitismului și internaționalismului s'au pus la treabă și ne-au dăruit două publicațiuni periodice; pe una stă scris: Omul Liber, pe cealaltă, Cuvântul Liber.

Iată cum glasuește cel din urmă: *«Nu în agățarea de o tradiție sterilă și în multe privințe imaginară, nu în cultivarea exclusivă a caracterului autohton, nu aci vedem noi rostul frământării generației noastre: In occidentalizarea acestei țări, putrezite în multe organe vitale înainte de a fi ajuns la maturitate, vedem scăparea.*

Inscriem pe steagul nostru: Europeism.

Pe steagul celor nelegați de o mână de pământ, celor cu lozinca: Ubi bene, ibi patria; pe steagul celor ce nu i-a înlanțuit aceeași obârșie, aceleași suferințe și aceleași bucurii; aceleași amintiri și aceleași năzuinți, aceiași limbă și aceiași credință, pe sdreanța aceasta a celor deșteleniți a celor ce trăesc ori unde și veșnic de împrumut se poate scrie orice—și deci și Europeism....

De ce n'am avea și noi Europeiștii noștri?....

Să ia aminte însă că tradiția poporului românesc—in mijlocul căruia trăesc ca în sânul lui Avraam și...Isac—nu poate fi o tradiție imaginară câtă vreme ne-a păstrat acelaș grai și ne-a încheșat la olaltă cu jertfe de veacuri același pământ, pe care au trăit același năzuinți care s'au încăpățanat în păstrarea *datinei străbune* generații după generații.

Ziceți că lumina voastră Europești vine dela apus?..

Vă răspundem: Adevărata noastră lumină nu vine de cât din adâncul negrului pământ în care am vârlit veacuri plugul pentru noi și pentru cei aciuiți pe lângă noi; din adâncul pământului în care ne-am îngropat de veacuri moșii și părinții și din care răsar pretutindeni la fiecare scormonire, oase, ce de bună seamă nu sunt ale strămoșilor celor ce astăzi se vaită și îndurerează după libertate și europeism, ... și a căror lumină poate veni de ori unde.

Mai ziceți—că idealul nostru „*ce se flutură sub firma ortodoxiei și a tradiției este static și incremenit în forme hieratice bizantino-moscovite ale unei culturi primitive fără evoluție și fără orizont*” și acel al vostru este „*Dinamic*”.

Răspundem: Da, idealul nostru este static fiindcă statornic a fost și este și neamul acesta; al-vostru nu poate fi decât „*dinamic*” fiindcă dinamici sunteți de obârșie, turburători și sfărămitori de credințe și idealuri, patria voastră-i pretutindeni și nicăeri.

Chemarea pământului

*Cu pasul slab și ochii oboși
Ași am ieșit în câmp ca un strein,
Plângeau răsleți copacii desfrunși
Sub dealul ca un mistic pelerin.*

*Din țarile umede și reci
Venea mirosul acru de pământ;
Creșteau fâșii de neguri pe poteci
Și valca hohotea prelung în vânt.*

*Am ascultat al câmpurilor glas
Smerit—cu teamă, ca un vinovat;
Păreri de rău la fiecare pas
Se scuturau din ceru 'ntunecat.*

*Mi-am amintit de toate câte-au fost,
De viața mea senină de demult.
Apoi de rătăcirii fără de rost
Desamăgiri—și iar am stat s'ascult.*

*Era în plânsul luncilor pustii
Un lung suspin nestăpănit și greu,
Erau chemări de regăsiri târzii
Pe țărmul sterp al sufletului meu.*

*Mi s'a părut atunci c'am renăscut
Din inima străbunului pământ
Și rătăcind în nopțe-am cunoscut
Aici un leagăn—colo un mormânt.*

*În fiecare colț un vis—un gând
Din risipirea anilor apuși—
Și m'am întors spre casă'ncet plângând
Înțelegând porunca celor duși.*

*Da, voi rămâne aici să răscolesc
Țărâna brazdei care m'a născut,
Să sorb adânc cu pomii ce 'nfloresc
Din seva luncii care m'a crescut.*

*Voi revârsa în tril de ciocârlii
Prinosul dragostei de cer senin,
De holdele bogatelor câmpii,
De caldul primăverilor suspin.*

*Și când târsiu cu ochii plini de zări
De vremea de acum mi-oi aminti
Ca de-o 'n crucișare de cărări,
Voiu clătina din cap și voiu zâmbi.*

I. Vania

Mileva ¹⁾

— Eram de două săptămâni concentrat pe meleagurile acelea..... ziua lucram de zor cu plutonul la tranșee în partea de răsărit a Alfatarului, iar seara coboram, în sunetul goanelor și'n larma coșilor, pe un drumeag tivit pe delături cu iarbă proaspătă de primăvară, în sat, la odihnă....

După masă, soldații se împrăștiau prin cantonamente. Cu toate că erau trudiți de munca zilei, nu se culcau însă. Stăteau cete, cete, pela porțile gospodarilor îmbrăcați în straie mohorîte și cu sufletele tot ca straiile de mohorîte, și până târziu în noapte plutia larmă veselă peste satul pitit în fundul vâlcelei.

Și cum nici pe mine nu mă prindea somnul așa de vreme, mă îndreptam când ieșeam dela popotă, cu ceilalți camarazi, spre cafeneaua lui Buzduganoff unde zornăiau zarurile dela table și se încingeau discuții însuflețite împrejurul meselor de poker. Mai mult însă decât discuțiile și fumul de țigări din cafeneaua lui Buzduganoff mă atrăgea casa învățătorului, ascunsă în fundul unei grădini cu zarzări înfloriți.

Imi plăceau discuțiile cu învățătorul, venit dintr'un județ de munte să aprindă făclia românismului pe acele meleaguri cucerite de curând și unde prea puțini localnici știau românește.

Și ca să nu păcătuiesc, trebuie să adaog că tot așa de mult ca discuțiile

1) Din volumul „Stropi de sânge”, — icoane din războiu, — ce va apare în curând.

imi plăcea și cafeaua cu aromă plăcută, pregătită de mâinile meștere ale învățătoresei.

În casa aceea, ascunsă în fundul grădinii înflorite și cu gazde bune și primitoare, am cunoscut-o într'o scară pe Mileva.

Din seara aceea, ochii Milevei,—cicori înflorite,—mă atrăgeau spre casa învățătorului mai mult decât discuțiile, mai mult chiar decât cafeaua cu aromă plăcută, specialitatea coanei învățătorese:

Era fata lui ciorbagi Petcof, cel mai înstărit gospodar diu ținutul Alfarului.

Îl cunoscusem și pe ciorbagi Petcof: Un pitic îmbrăcat în haine mohorâte, tivite cu găitan negru, cu o căciuliță fumurie pe creștetul capului, cu ochi neastâmpărați și răi.

Venise într'o zi să mi se plângă că soldații mei i-au furat o găină și pretindea doi lei despăgubire. De teama colonelului, — erau ordine strașnice să nu se atingă niciun soldat de avutul locuitorilor,—i-am plătit despăgubirea cerută.

Dupăce și-a legat bumăștile în colțul unei basmale murdare, mi-a mulțumit și a plecat. Dar eu am rămas pe gânduri, privindu-l cum urca ulița, cu pași mărunți, spre casă.—Omul acesta, cu fața stricată de vărsat, cu ochi iscoditori și răi, să fie tatăl Milevei?

Cu Mileva m'am împrietenit repede. Venea dela un rând de vreme mai în fiecare scară pela învățător,—câte odată cu mamă-sa, de cele mai multe ori, singură. Voia cu orice chip să învețe românește și coana învățătoreasă îi era profesoară.

După câteva săptămâni deprinsese binișor limba noastră și era o plăcere să o auzi cântând:

— *Pe umăr pletele-i curg râu...*

Mîdie ca un spic de grâu...

În unele seri o petreceam până acasă. Pășiam alături pe șoseaua prunduită, fără să prea vorbim. Sufla agale vântul peste sat, și'n sălciile de pe malul iazului, pe unde ni-i era cărarea, se îngâneau triluri de privighetori. La porțiță după o strângere de mână și un „bună seara“ abia îngânat, ne despărțiam. Ea intra înăuntru mângâind câinii ce se gudureau înainte-i, iar eu plecam spre cantonament, legănat de visuri dulci. Mă vedeam pășind pe cărarea vieții, mână în mână cu Mileva.... Dar cine n'a visat așa la vârsta de douăzeci de ani, când zarzării erau înfloriți și sufla peste sat vânt domol de primăvară, și când mai ales îi surădeau din pervazul visului doi ochi ca floarea de cicoare?

...Și cele două luni de concentrare au trecut pe nesimțite..

Când a fost să ne despărțim, Mileva mă aștepta în marginea cărăruiei de lângă iaz, fără să mi dau seama cum, am strâns-o la piept și am sărutat-o pe ochi și pe față. Și ochii ei numai rădeau atunci. A rămas câteva clipite cu obrații lipiți de ai mei și suspina ca un copil alintat. M'a sărutat apoi timid și dintr'o mișcare nervoasă s'a smuls din brațe-mi și s'a pierdut cu pași ușori în zăvoiul de pe malul iazului..

...Când am părăsit Altatarul, soarele scâldea câmpiile Deliormanului în raze sfioase și prin văzduhul limpede pluteau miresme de iarbă proaspătă și triluri de ciocârlii.

Si tot drumul simțeam cum mă arde pe obraji sărutul Milevei și tare rău îmi părea că cele două luni de concentrare trecuseră atât de repede...

Aici, sublocotenentul Mazălu, —mânzul regimentului, cum îl poreclisem pentru că era cel mai tânăr dintre noi, —și-a întrerupt povestirea și și-a umplut cana cu ceai ferbinte din samovarul ce clocotea pe masă.

Uitai să vă spun că ne aflam, atunci când ascultam povestea sublocotenentului, în bordeiul lui „nenea Mitică“, —comandantul batalionului nostru și era noaptea, târziu.. Soldații isprăviseră de mult lucrul, —ne săpam tranșee în fața Mărăștilor, —și dormiau trudiți în bordeele pitite sub dâlme de omăt.

Amuțiseră'—odată cu lăsarea nopții, —și tunurile ce hohoteau neîntrerupt din zori și până 'n seară. Dar vântul gemea printre crengile fagilor desfrunziți și arareori, câte o rachetă pornită din liniile vrăjmașe, însăila prin întunerecul pădurii dăre albe de lumină.

În noaptea aceea eram de rond și înainte de a veni vremea să plec în inspecția santinelor și posturilor înaintate, mă abătusem pela bordeiul comandantului. Se adunaseră acolo toți ofițerii batalionului din rezervă, să sărbătorească, —golind în loc de vin, de care se simțea lipsă mare prin partea locului, pahare de ceai ferbinte, —înălțarea în grad a iubitelui nostru comandant. Și din vorbă în vorbă, „mânzul regimentului“ ne-a povestit cele ce vă arătai și eu dumneavoastră.

— Si cum s'a sfârșit idila, mânzule? l'a întrebat unul dintre noi.

— Sfârșitu-i tragic, a continuat Mazălu.. Am mai fost concentrat pe acele meleaguri, dar pe Mileva n'am mai văzut-o. Plecase la niște rude, peste graniță, la Șumla.

Mobilizarea ne-a găsit în preajma Silistrei, lucrând ca de obicei, tranșee și adăposturi.. Aflasem că și Mileva venise de vre'o câteva zile în Altatar, dar ocupațiile nu-mi dădeau răgaz să fac drum lung de 20 kilometri ca să ne întâlnim.. Și-apoi eram în războiu acuma. Tunurile prinseseră să urle în spre Turtucaia și ne veniau vești că Bulgarii ni-au atacat hoștește pe tot întinsul graniței din spre ei, slab păzită. Aveam în față necunoscutul... —Ca mâine, gândiam, —mă va doborî un glonț.. De ce printr'o întâlnire necugotată să fac să sufere o inimă care poate că uitase începutul de dragoste din primăvara aceea cu vânt domol și cu zarzări înfloriți..

Eu nam căutat-o și totuși ne-am mai întâlnit odată, în împrejurări dureroase însă.. Trupele noastre de pe graniță se retrăseseră, în lupte crâncene, spre pozițiile întărite cu'n an înainte. În trecerea lor prin sate erau atăcate hoștește de posomorîții gospodari cari până în preajma mobilizării păreau atât de supuși și nu încetau să binecuvînteze oblăduirea românească. Se formaseră chiar bande de comitagii și mai temut și mai crud șef de bandă se povestia că ar fi ciorbăgi Petcof, cel mai înstărit gospodar din ținutul Alfatarului, tatăl Milevei. L'au prins într'o noapte niște patrule și l'au adus la comandaamentul diviziei, împreună cu alți tovarăși din banda lui... La interogatoriu a mărturisit toate crimele săvârșite.. Cinismul cu care și povestea isprăvile era diavolesc... judecata l'a condamnat la moarte și eu, împreună cu plutonul meu, trebuia să-l execut.

Cu o zi înainte de a fi împușcat, venise și Mileva la Silistra.. Când l'au pornit spre locul de osândă, ea s'a ținut după noi și n'a fost chip să fie în-

depărtată.. L'au legat soldații la ochi.. O comandă scurtă, un răpăit sec de arme și ciorbaci Petcof s'a clătinat și a căzut grămadă la pământ.

Iar Mileva stătea răzimată de stâlpul unui gard și mă privia cu ochii înecați în lacrimi.. O! Privirile acelea! Și acum le simt, așa de blânde și de rugătoare. Si m'am pomenit și eu plângând..

Nu-mi părea rău că ciorbaci Petcof fusese împușcat, căci el doborâse hoșește atâția feciori de-ai noștri. Dar privirile fetei se imprimaseră în sufletu-mi, — atât de blânde și de îndurerate..

..Am plecat în fruntea plutonului, fără să mai cat înapoi.. Si'n urmă'mi a rămas Mileva, plecată peste cadavrul tatălui ei. Nu știu, m'o fi blestemând, ori s'o fi rugat pentru acel care-i fusese părinte.....

Sau poate, aducându-și aminte de dragostea noastră curată din primăvara aceea cu vânt molcum și cu zarzări înfloriți, a blestemat, — cum am blestemat și eu,— soarta care s'a jucat cu noi, atât de crud ?

G. Roiban.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Și mâine...

Păstrează încă lacrimile tale
Batista 'n care ochii tăi au plâns;
In creșii mici, ca un parfum s'a strâns,
Roua înălbăstritelor petale...

Eu o primesc cu ochiul de avar
Ca pe-o comoară care 'nchide 'n ea,
Mărgăritar lângă mărgăritar,
Topită 'n lacrimi fericirea ta.

Și mâine, mâine va mai rămânea
Doar urme pe batista 'nlăcrămată,
Asemeni cum pe 'ntinderea de nea
Apusul pune-un zimbet lâng'o pată!..

Soroca

D. Iov

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(Ivorajul)

Poezia noastră nouă.

Cum ni se înfățișează.

Dacă ne-am întreba ce este poezia, fiecare am putea da răspunsul fără să fie nevoie să deschidem cărțile ca să-l aflăm.

În noi se răsfrânge ca într-o oglindă tot ce prindem cu simțirea, vibrăm după puterea de simțire a fiecăruia și aceste vibrații cer răsfrângere în afară. De câte ori puterea aceasta a simțirii care ne răscolește sufletul nu ne face să cântăm, să plângem ori să râdem, deci să exteriorizăm acea năvală de simțire dintr-o clipă oare care.

Nu însă toți suntem la fel impresionați și iarăși nu toți exteriorizăm la fel impresiunile primite. Țăranul dela munte rupe o frunză și așezând-o între buze îi zice o minunată doină, ciobanul își scoate fluierul și începe a-i chibzui găurile în cât și oile se minunează de sunetele ce făurește; iar gușatul lui Caragiale văzând într-o seară de vară răsăritul lunei, zâmbește idiot, i-se luminează ochii și trăgându-și respirația, bodogănește câte-va sunete arătând spre cerul învăpăiat, minunându-se și el de frumusețea firii.

Deci după cum Dumnezeu a pus daruri în fiecare, așa exteriorizăm la rândul-ne, undele de simțire ce au vibrat în noi: Un sculptor se apucă și dă-tuește în piatră o statuă ce pare vie, un pictor din mănuirea penelului ne dă o întreagă viață pe o bucată de pânză vopsită și un... poet ne dă o poezie; o înșirare de vorbe alese într'o limbă simțită și adânc cunoscută, sortită să ne deștepte imagini, să ne provoace încercări de simțire la fel cu ale lui. Așa dar, pe când unul mănuește fluerul, altul daltă ori penelul, celălalt limba neamului în care scrie. O potrivește, o așează, o chibzuește, în cât ausind-o sau celind-o, face să vibreze în noi același coarde ale simțirii. Și după cum un neștiutor ar chinui un fluer ori alt instrument muzical în cât am fi nevoiți să ne astupăm urechile ca să scutim nervii de înregistrarea sunetelor fără rost, după cum mulți dintre noi am lua pensula și măzgălind o pânză am crede că'm întrecut pe Grigorescu, tot așa este poezie și este batjocură, este înalțare sufletească, ori pângărire de limbă și de simțire...

Și să te ferească D-zeu de omul plin de el, omul increzut, și de aceștia sunt destui. I se pare lui așa, că el e cel mai de treabă, cel mai deștept, cel mai meșter, sortit să fie om mare și pornește într'acolo. Calcă în picioare, dă în dreapta, lovește în stânga, face gălăgie și ajunge: și tocmai târziu vedem că surda am alergat cu sacul mare la părul laudat. Tot așa să te ferească D-zeu să-i între cuiva în cap că e poet fără să fie. Noroc că biata hârtie e răbdătoare și duce de toate pe spinarea ei.

Poezii mari, poezii adevărași, aceia cu o adâncă putere de simțire și un dar poetic la fel, nu scriu dintru început de cât din nevoie și numai pentru ei. De câte ori prietenii și admiratorii lui Eminescu nu-i luau cu sila câte-o poezie și el timid și tremurând se ruga copilărește să-i o mai lase, că trebuie să-i mai îndrepte ceva, că nu-i în forma definitivă și nu-i volnică să vadă lumina tiparului. Și numai după ce o chinuia, o frământa, o chibzuia, o dădea, și și atunci cu indoială. Așa-i aluatul celor ce-s logodiți cu meteahna asta a poeziei, așa a fost acela care a turnat în forme nepieritoare, în scumpa noastră limbă românească simțiri din sufletul lui rupte, acela care pentru a zugrăvi iubirea adevărată și veșnică, asemuind-o cu nesfârșitul universului a zis:

Un cor de stele dedesubt, ¹⁾
Deasupra-i cor de stele,
Părea un fulger neîntrerupt
Rătăcitor prin ele.

Din croiala asta au fost: Coșbuc, Cerna, Vlăhuță, Goga și toți aceia ce fac cinste poeziei românești. A început însă dela o vreme să bată un vânt urit un vânt de poezie nouă, lipsită de simțire și instrăinată de noi și de ce-i al nostru. De unde să fi venit croiala asta de poezie dogită? Tot de acolo de unde aducem și mătásurile și parfumurile, de acolo de unde ni-au venit și multe bune dar și destule rele, din apusul strălucitor și mereu râvnit de desrădăcinații și subțiații la simțire ai „orientului sălbatic“. Ni-l'a adus moda, și decâte ori nu se slufește omul numai ca să fie la modă, să fie și el „în rândul lumii“. Nu de geaba trebuie să-și caute omul strămoșii lui printre maimuțe.

Și poezia asta nouă care n'are nici o legătură cu limba, cerul și pământul nostru, sbărnde mereu la urechile cui vrea s'o asculte, și o ascultă mulți

1) Luceafărul.

că-i la modă și se silesc bieții să găsească în ea simfiri și frumuseți, dar zadarnic, e din naștere mută. Doriți s'o lăsați să glăsuiască ea însăși prin glasul-i simbolist? Iată bunăoară pe D-l Camil Baltazar:

Că în sara asta sufletul imi e ¹⁾
 Poiana unde au murit cuminte-căprioare
 Si au lăsat tăcere jilavă și cangrenată
 Care sapă și doare..

Prost gust pe bieteale căprioare să n'aibe altceva de făcut de cât să intre în „poiana sufletului” poetului ca să moară și să lase o „tăcere jilavă și cangrenată”.

Ori: Sălcile, stângaci și-au coperit ochii cu plote lungi, ²⁾
 Trupurile strâmb cum li se'ncovoao,
 Par ovreice bătrâne care și-au coperit ochii la lumânări
 Vieneri sara în psalm simplu, jalea să-și ogoao.

Să semene sălcile cu ovreicile bătrâne care și-au „coperit ochii la lumânări”? Minunată imagine!? Să auzim însă și pe D-l Mihail Cosma:

Mi-ai răscolit în suflet cu unghii de argint ³⁾

Din ochii mei păunii au ciugulit migdale
 De aur trist; . . . . .
 Mi-e pântecel o boltă 'ntrovăzută'n coață,
 Sub cuiul unui soare; . . . . .

Că „Salomeea” poetului are unghii de argint ne bucură, că pe vremea asta de faliment a hârtiei monedă, asemenea unghii pot fi o avere; ne minunăm însă de ochii poetului și ne pare rău că păunii — păsări îngâmfate — n'au avut de lucru și au ciugulit aurul din ei!...

Iată și pe D-l Sergiu Dan:

Incolo, că intoate nopțile, mi-e teamă că la noaptea ⁴⁾
 Iar s'or înălța din rău spro cer aburi, ca fum
 de jertfă pentru un oarecaro om mort pe drum..
 Si am să mă sperii iar c'or cădea cu sgomot stelo coapte.

Mai bine îi era teamă c'o să se ridice din poezia D-sale „aburi, ca fum dintr'un oarecare” cap „mort pe drum” Ne pare însă rău că poetul nu se bucură de sgomotul stelelor coapte, — un fel de pere mălățe — ci se sperie bietul. D-l George Anonimu însă cântă „poetic”:

Afară din oraș ca un ciclop ⁵⁾
 Câmpul se'ntinde cu burta'n lună
 Și farul se rotunjește'n marea brună
 Ca o lacrimă într'un ochiu miop..

1) Elegie
 2) Peneluri simple.
 3) Salomeea
 4) Scrisoare
 5) Senzații nocturne

*Nu știam că lacrămile ochilor miopi luminează ca farul mării!?... Cât despre burta câmpului, mărturisim că trebuie să fie zdravănă dac'ajunge'n lună.
Dar S'ascultăm și pe D-l I. Minulescu:*

A intrat ¹⁾
Și odaia mea 'ntr'o clipă
S'a 'ncălzit ca un cuptor de pâine
Numai cu spirala unui fum de pipă
Și cu sărutarea toamnei, care mâine
O să moară bolnavă de gripă...

*De cât toamna, era mai nimerit parcă să moară poezia de gripă, ori
doamne ferește de holeră bundoară.*

Mînutat însă cântă iubirea D-l Aurelian Păunescu :

Iubiroa
E-un tramvay
Cu cai.
Ea troce huruind pe roate
Prin viața 'ntrogei omeniri

E dulce și insinuantă
Când se strecoară captivantă
Și caldă ca o mămăligă
Prin publicul multicolor,

*Ca să dea iubirii o imagine mai puternică, credem că „poetul” putea zice
tot așa de nimerit în loc de : caldă ca o mămăligă, fierbinte ca o ciorbă de
găină . . .*

*Și așa am putea să nu mai isprăvim cu înșirarea acestui fel de poezie,
ne oprim însă aci fiindcă nu voim să punem la încercare răbdarea hârtii. Iată
însă poezie care a fost dată la iveală în timpul din urmă de cele mai de seamă
reviste ale noastre : Flacăra, Gândiroa și Gândul Nostru, revistă ieșeană la care
găsim colaboratori și însemnați profesori universitari.*

*Și acum să ne întoarcem o clipă cu inima și mintea către poezia noastră
„invechită” — cum le place „poetilor” simbolști s'o poreclească — către poezia:
aceea pe care am ascultat-o și-o ascultăm cu evlavie, care ne răscolește adânc
simfirea, către poezia lui Eminescu și Coșbuc bundoară :*

Își dosbracă țara sânul
Codrul — frate cu Românul —
De secure se tot pleacă
Și izvoarele îi seacă
(„Doina” — Eminescu)

*Câtă simplitate și câtă revoltă nu stârnește în sufletul fiecăruia, gândind
la streinii ce râvnind la bogățiile țării noastre năpădiseră să taie pădurile
„Codrul — frate cu Românul”.*

1) Vizita nocturnă.

Ori stăruind ca năzuințele de înstreinare să nu ne răpească până și cântecul îndurerat, izvorit din vitregia vremilor neamului românesc, Coșbuc se adresează „Doinei” așa de induișoșetor:

Rămâi că ne ești Doamnă
Și-i lege al tău glas,
Învată-ne să plângem
C'atât ne-a mai rămas!

Să suflăm praful de pe cărțile „învechite” să recitim: Nunta Zamfirii ori Moartea lui Fulger creații neîntrecute ale aceluiaș poet Năsăudean, ori Oltul și Clăcașii D-lui O. Goga, ori „Ruga Pământului”, a lui Cerna:

O, soare, soare!

Din sborul meu se naște-o melodie:
Imn ție, tată — prohodire mie.
Ridică-mă la sânu-ți părintesc:
Să văd prin ochiul tău nemărginirea
Să'mbrățișez prin mii de raze firea,
S'apoi, murind, puterea ta s'o cresc.

Și s'ascultăm cântând unele din poeziile lui Eminescu ori Coșbuc în care iubirea toarnă atâta simțire în sufletul îndrăgostiților:

Pe umeri pletele-i curg râu —
Mlădie ca un spic de grâu
Cu sorțul negru prins în brâu
O pierd din ochi de dragă.

(Numai Una: Coșbuc)

Ori: Pe lângă boi, Pe lângă plopii fără sot, ce departe-s de „calda mămăligă” a iubirii poetice de azi..

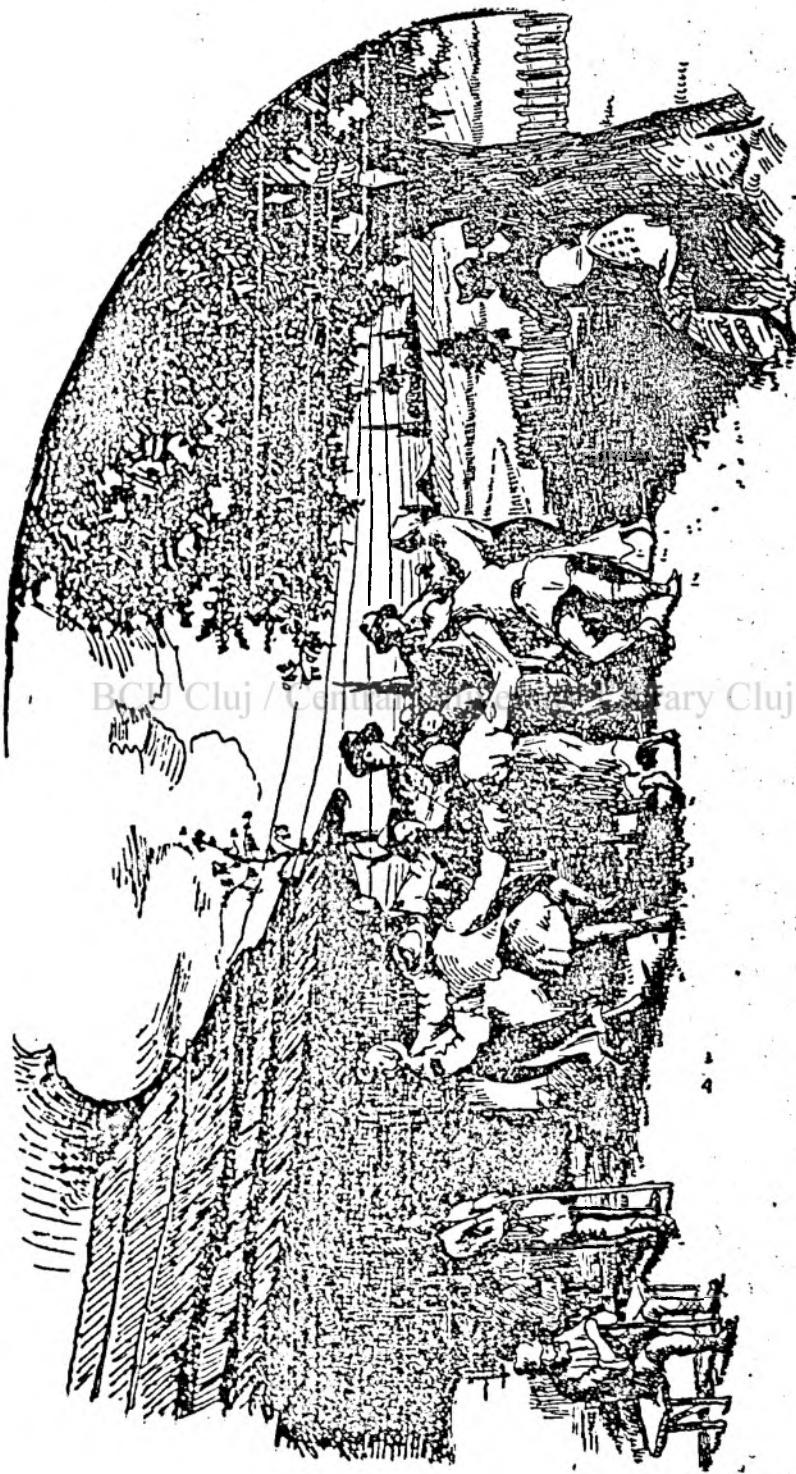
Hotărît lucru: Poezia nouă năzuește să-și scoată caracterul ei mistic din vag și neprecizie, de aceea pășește spre degenerare din cauza sforțării exagerate de a fi înțeleasă; ori de cele mai multe ori mai degrabă spre ridicol și spre o cărare fără îndoială stearpă.

Așa fiind ne rămâne o singură datorie, aceea de a strivi această poezie de import, goală și rece, seacă și dogită și de a face să înțeleagă toți rădăciții, și desrădăcinații ce stăruesc să ne dovedească cum că asemenea halucinații năzuesc să intrupeze frumosul.

Să n'teleagă că pe aceste meleaguri bine-cuvântate trăește un neam ce prin poezia lui populară, prin arta cusăturilor și a încrustărilor în lemn, prin poezii și scriitorii dealtădată, a dovedit cu prisosință că simte frumosul și deci că va avea și el de spus ceva lumii prin prisma simțirii lui; iar prin trecutul lui a dovedit că n'a trăit nici odată de împrumut, cu atât mai vârtos astăzi....

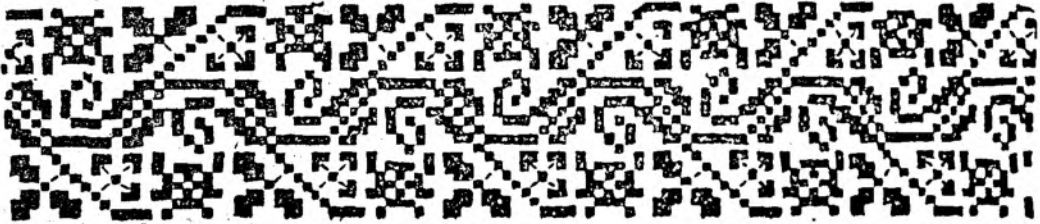
Și privind înainte, ori vom avea de spus ceva lumii, prin noi; ori de cât să lăncezim până și cu rătăcite simțiri de împrumut mai bine să ne zăvorim în nimicnicia noastră.

M. Gușlă

C. Steinmeyer
1871

BCE Cluj / Cluj County

E tristă ziua...

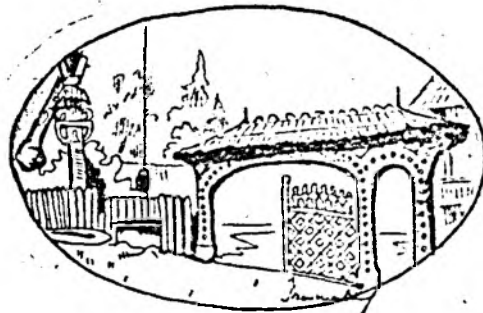
— După Longfellov —

*E tristă ziua, tristă și rece, mohorâtă,
 Și plouă, plouă, vântul într'una se întărită,
 O viață se anină de eidul în ruină,
 Dar frunzele-i cad moarte 'n furtuna cea haină,
 E tristă ziua, tristă și rece, mohorâtă.*

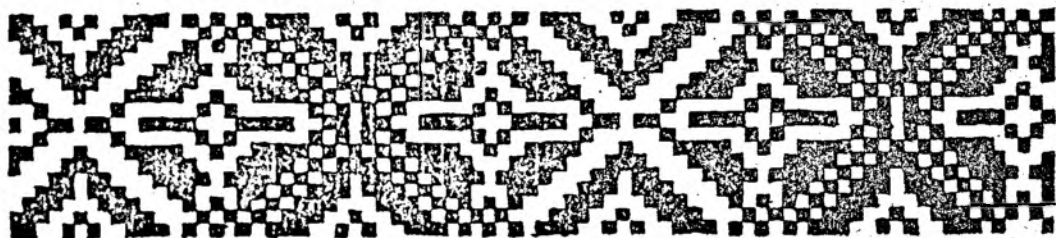
*E tristă viața-mi, tristă și rece, mohorâtă,
 Și plouă, plouă, vântul într'una se întărită,
 Și gându-mi de trecutul pustiu merou s'anină,
 Speranțele-mi cad toate 'n furtuna cea haină,
 E tristă ziua, tristă și rece, mohorâtă.*

*O, inima mea trisiă, găsește-ți ușurare,
 Căci după nori tot falnic străluce mândrul soare
 Și soarta ți-e aceeași ca soarta tuturor,
 Pe-a fiecărui viață s'abale câte-un nor,
 Și zile triste 'n viață avem doar ficcare.*

P. Grimm

Un scriitor de seamă CEZAR PETRESCU

Spre cărțile bune, te întorci totdeauna cu drag. Imăginea frumosului pe care ți-au așezat-o în suflet, te cheamă adeseori în tovărășia prietenilor acestora, cari odihnesc undeva în rafturi de biblioteci și în cute ascunse de simțire.

Spre cartea d-lui Cezar Petrescu—apărută acum aproape doi ani—m'am întors astăzi când alții vor să-l otrăvească cu fiera urii lor. Nu-l cunosc personal pe d-l Cezar Petrescu și nici nu-i nevoie. Poate se pare de prisos această mărturisire. O fac tocmai pentru a sublinia că, ceea ce mă îndeamnă să-l discut și să povățuesc și pe alții să-l cunoască, e fiindcă m'a atras încă de la primele schițe publicate răzleț prin reviste și m'a cucerit cu primul său volum: „*Scrisorile unui răzeș*.” A fost novoe de această mărturisire spre a avertiza pe detractorii săi—cari neputându-l ajunge în scris vor să se întrecă în a ni-l prezenta drept plagiator. Nu-l cunosc, deci, din raporturi amicale, ci numai din volumul pe care l-a trimis să colinde țara și și pe care cititorii l-au epuizat în prima ediție. De altfel ce sprijin i-ar putea aduce rândurile mele umile semnate cu un atât de prozaic și necunoscut nume. E doar opinia unui cititor oarecare. Pledoaria Pro domo, împotriva tuturor celor cari s'au repezit să-l țintuiască la stâlpul...plagiatului, o face magistral acest întâi volum, scos în 1922, în editura „Cultura Națională”.

Apariția d-lui Cezar Petrescu se poate asemăna lecției dascălului Preda; este destrămarea calmului exasperant, prin cuvinte profetice și zburătoare cari știu să trezească din cenușe fiori de foc învăpăiați. După cum dascălul Preda a putut „*să sufle cenușea celor donăceci de veacuri și să înfățișeze aevea o lume romantică și misterioasă*”; după cum „din inscripțiile sarcofagiilor și a prietrelor funerare, din basoreliefurile monumentelor rupte și din efigiile monetelor desgropate de plugari în oale de lut “a știut să învieze făptura tăiată din marmoră-lăptoasă și din mine de aur a „Daciei felix”—tot astfel d-l C. Petrescu—în deșertul și dezorientarea scrisului românesc de astăzi—a formulat o parte din sufletul actual.

D-l Cezar Petrescu este dintre cei puțini cari bat drumurile drepte ale tradiții. În literatura noastră, a venit după ce își scriseseră opera d-nii I. Al. Bră-

tescu—Voinești și M. Sadoveanu, de aceea poartă în meșteșugul său procedee și îndrumări de ucenicie literară; dar reușește să se emancipeze de sub influența amândurora. O personalitate viguroasă și nouă. Ne amintește ceva din duiosia autorului „Puiul“ui, aduce puternic talent de evocare ca și maestrul povestitor M. Sadoveanu. Uneori îmbină duiosia unuia cu evocarea celuilalt. Schițele și nuvelele d-sale conțin poezie descriptivă și lirică.

În literatura d-lui Cezar Petrescu se înfiripă în formulări artistice evoluția noastră socială și sufletească, care desprinzând elemente din împărăția ogoarelor le-a mănât cu fluxul vieții moderne să viețuiască între zidurile aspre ale vieții orășenești. Această desrădăcinare în forme mai puțin tari și mai puțin elegiace, diluată, diminuată de exercițiul în vederea adaptării, această împăcare în parte a sufletului românesc rustic și patriarhal cu traiul în orașe o exteriorizează autorul în Predoslovia cărții sale.

„Cetatea va stă acolo, la picioarele voastre, clocotind de ispite și gata să îngenească. Era nevoie numai s'o îmblânești; ca pe o fiară care învață să se târăde Supusă, când știe în mână biciul temut, cu plumbi. Pe mine spasmul acela necurmat mă obosia.“

Lupta care se dă în societatea noastră de când am început să importăm civilizația occidentală, conflictul dintre oraș și sat s'a atenuat la d-l Cezar Petrescu. Dânsul e mai puțin îndurerat ca O. Goga ori Iosif, cari se tângue stăruitor:

„Da, mult mai bine ar fi fost
„Să fi rămas în sat la noi.“

(Iosif)

„De ce m'ași dus de lângă voi,
„De ce, m'ași dus de-acasă?
„Să fi rămas fecior la plug
„Să fi rămas la coasă.“

(Goga)

Si nu e nici ca ceilalți semănătoriști obosiți de freamătul cetății și covârșiți de nostalgia brazdelor. Totuși nici dânsul nu e solul învingătorilor, Când avântul glicii spre reinviere răbufnește și mână către orașe boarea de primăvară, pașii rătăcitului se îndreaptă spre răzeșia strămoșească pentru a-și căuta liniștea și odihna atât de trebuitoare.

„In căsuța de bârne, cu mușcate la fereastră și adăpostită de nucul străbun, sub care am visat și eu odinioară să cuceresc lumea, m'am întors atunci, obosit și euminat. In răzeșia părintească ecoul glasurilor voastre ajunge înăbușit ca din alte lumi, cu vuetul îndepărtatelor furtuni, ce mor sub norii albi, la orizont. Asfințitul mă prin- de ades cu o carte pe genunchi. Livada cântă de zumzetul albinelor. Porumbeii cu picioarele de mărgean coboară să ciugulească grăunțele din mâna-mi.“

Obosit de sgomotul și mișcarea orașelor, se întoarce la răzeșia părintească dărăpănată, la înjghebările alor săi, căzute de mult în părăsire. Acolo „pe țărnul izvorului secătuit“ poposește sufletul trudit de svoana orașelor, acolo se adăpostește să se liniștească visând la frăgezimea de viață a „Nălucei“ din vremurile fericite de odinioară, la vremurile copilării.

Prin locurile acestea pline de amintirea trecutului și de schimbarea anilor, întâlnește la „Moara lui Iliuș“ pe femeea ce îi fermecase sufletul cu primii fiori ai dragostei, peste cari se așternuse iubirile comune și vinovate de mai târziu. Icoana fetei de țaran, pe care o purtase departe în largul lumii, doar în suflet îi mai stăruiește, fiindcă în nevasta morarului, ofilită, împovărată de greutatele trudei și

copiilor nu mai recunoaște făptura sveltă și plină de vlagă a primei sale iubiri. E în aceste pagini evocatoare, atâta poezie de regret și sunt atâtea accente elegiace, ușor și discret exprimate. Dar durerea par că năvălește în cele din urmă, rupe îngrădirile poetului și se revarsă în cuvinte ceva prea tari, cari răsfrâng ecouri de egoism: *„Prietenii, de ce nu știu să moară femeile pe cari le-am iubit întâi?”*

Alături de viața clocotitoare, distrugătoare, din iadul frenetic al păcatului, care târăște sufletele și le înjosește, se ridică trecutul neprihănit, se plămădesc seninuri deasupra acestei mocirlea desfrâului, care înalță și curăță. Amintirea dascălului Preda (*Dacia Felix*) se ridică muștrătoare să vestejească prezentul înjosit. Trecutul ideal, fie în chipul idilelor tineretelor, fie în chipul gândurilor *„întoarce spre toamnele copilăriei”*, unde trăește imaginea minunatei lecții *„Dacia Felix”*, se înalță impunător, frumos și puternic să blesteme și să repugne actualul. Și notați *trecutul s'a desfășurat în calmul și năvălirea satelor sau orașelor de provincie, iar viața vinovată în sodoma Capitalei, care fură curățenia și îndobitoceste omenescul.*

Din funduri de suflet răsare la suprafață, după ani și ani, imaginea Verei Arcadievnă. Ea vine *„într-o dimineață cu brumă, cu flori veștede și cu frunze risipite de vânt, din ce adâncuri adormite, regretul târziu m'a chinuit o clipă?”*. E câte o pală de soare tomnatec aruncată prin porți de coame de nori...

Autorul care are atâta putere de evocare și care știe să ne înduioșeze cu crâmpce din viața trecutului său, vine și cu bogate mijloace de înțelegere a vieții obiective, care se desfășoară în cadre năde intimă legătură cu propria sa existență. Pătrunde în viața gușatului Gângu—așa de expresiv botezat—și respirându-i urzeala, crează în tânăra noastră literatură psihologia unei făpturi cu îngrozitor de sărac cuprins sufletesc, pentru care:

„Lumea se sfârșia în șesul acela pustiu, acolo se închidea și orizontul rotund. Nu erau sale, nici culmi. Nu se zăreau drumuri. O cumpănă de fântână părăsită, ridică gâtul spre cer, în fund, acolo unde bolta se împreună cu pământul. Nimeni nu o mai clințise vrcodată. De acolo Gângu știa că răsare soarele, dincolo știa că apune”.

Înțelegea doar că lumea e alcătuită din *„oameni buni și alții dușmănoși”* și învățase pe cât îl ajutase *„cumințenia lui puțină să se apropie mai mult de câinele alb, bătrân acum și aproape surd, care niciodată nu-l mârșnise și căruia oamenii nu-i dăruiseră măcar un nume”*.

În besna acestei vieți câte-o fulgerare luminoasă se răsfrânge să-l cutremure o clipă, ca apoi să se afunde din nou în toropeala minții îmbrobodite. Slujește la fel ca și câinele—singurul prieten și înțelegător—pe un bătrân certăreț care-i pentru el singura orientare în negura zilelor sale

Ceva asemănător se întâlnește la d-l M. Sadoveanu în *„Neculai și prietenul său”*.

Gângu e dus în oraș și o nouă lume, necunoscută, nebănuită i se arată. Descopere și el orașul. Acum știe că dincolo de câmpie, la margine de ape, e ceva, un furnicar omenesc.

Deslegarea monotoniei și slăbiciunii lui Gângu o dă autorul printr'un sfârșit tragic: pune apele de primăvară să treacă peste stăvilare, să înecă totul, să înghită bordeiul și pe stăpânul lui Gângu—acum paralic—împreună cu câinele; iar pe gușat, în mîntea căruia se coborise dunga de lumină a altei lumi, îl călăuzește către zarva clocotitoare și plină de făgăduință a orașelor.

Din linii cumpătate de de descriere, în frânturile de povestire a împrejură-

rilor diverse sau tragice, d-l Cezar Petrescu izbutește să închege un suflet omnesc din acelea cari nu au trăsături de vădit relief, ci se scurg învăluite în ceață, banal și stupid. Tratarea unui asemenea subiect e o pierdută de încercare pentru talentul unui scriitor și izbutita schiței sale îl confirmă.

În schița «Isaac» are prilej de a alătura două neamuri cari demult trăesc laolaltă, fără să se apropie. În cadrul de existență a două neamuri, Românii și Evreii, autorul are ocazia să plămuiască ceva din melancolia cotidiană a vieții sălbăticită din satele moldovenești înfundate în noroi, să intrupeză ceva din răvna și persistența pe drumul care duce la îmbogățire a neamului lui Israel și să străfulgere în tihna zilelor mohorâte nenorociri cari se abat todeauna asupra capetelor celor ce nu respectă rânduiala Firei.

Ne interesează în deosebi atitudinea etică a scriitorului care iese la iveală ori de câte ori este nevoie. Prin aceste credințe, prin înclinarea duioasă către poporul sărac și răbdător, dar stăruitor în răsturnarea aceleiași țarine, d-l C. Petrescu e continuatorul primilor noștri artiști ai literaturii nouă.

„Răscolesc cu pluguri tocile câteva brazde, așteaptă dela roia Domnului ploaie și ninscare la vreme potrivită, dorm la un loc cu vilele, străbul din când în când prin noroaie până la cel mai apropiat lărgușor, juluic și licălos, care lor li se pare o minune; când au punga plină, lasă prisosul la crâșma domnului Ilască, știu de frica jandarmului, sunt babe cari nu au văzut tren și moșnegi cari socot automobilul o născocire diavolească și spurcată. Se înmulțesc și mor ca o turmă, se dușmănesc între ei, se poartă pela judecăți, se înjunghie dela un răzor de hotar, jecesc cu tot atâta durere pieirea unei jucane ca și moartea unui prunc. Și domnul Ilască își freacă mâinile și face scoțeli. Altul străbate mări și țări pentru a infiripa o mai grabnică avuție“.

Tot ca un continuator al celor cari au apucat stăpânirea clasei boerești și au cântat-o în povestirile lor, ca E. Gârleanu care i-a văzut pe boeri în ceardacuri, liniștiți și patriarhali, ni-i înfățișează d-l C. Petrescu. Pe d-sa îl supără năvala evreilor în gospodăria boerească și ar fi «dorit atât de mult liniște» și pustiul desăvârșit în locul acestei vesele progenituri rendășești. E totuși în acest scriitor o nouă intuiție a vremurilor de stăpânire boerească, e o privire mai descărcată de exclusivă idealizare a scriitorilor ce l-au precedat. Nu-i vede numai în slujba neamului, cu bărbii albe și nimbați de desăvârșire, ci îi înțelege cu toate scăderile, dar și cu toate însușirile alese.

„Poate averea și-o ținea din munca noastră de robi. Poate mărginiți și necunoscând răzvrătirea teoriilor sociale, ne lăsam din tată în fiu exploatați stupid „Dar clăcași și răzeși, cins'iam acest exploator. Toți, cu aceeași dragoste din care nu lipsea temerea. La el alergau bătrânii după sfat Vădulele de el erau ajutate. Orfanii satului din mila lui creșteau sub un adăpost. La țintirimul din deal, când a închis ochii, trei sate l-au dus, și bocet de femei a început să jecască atunci când a căzut fărăna. Iar în amintirea noastră multă vreme a trăit apoi, iarăna, noaptea, când viscolul fără istov șgâlțâia ferestrele...“

Îl supără și-l întristează că în locul „boereselor moldovene, în iatacurile lor s'au instalat deodată Rebeci lăptoase și de o uimitoare prăsilă. Iar în cancelaria unde boerul împărțea fără multă socotcală și loviturile cu codiriștea cravașei și milosteniile“ s'au instalat „meșterii mânăitori ai fișelor“. De aceea „casele sunt fără împrejmuiri și Dumineca, popa slujește într'un altar cu icoanele șterse de lacrămile ploilor“.

Dragostea pentru ceea ce a fost odată și nu mai poate să fie, îl determină ca, plecând din saloanele destrăbălării puternic luminate, să cutreere trecutul și

depănând firul unei povestiri oarecare—banală dacă vrei—să se lase furat de un moment de slăbiciune romantică, de hipertrofiere sentimentală și să facă din iubita tinereții o victimă care rămâne nemăritată. Intoarcerea în aureola trandafirilor a trecutului este materia care prinde în sine câte o fosilă de suflet omenesc, cum e de pildă Gogu Vlahopol din *«Valsul rozelor»*.

Ritmul nebunesc și prozaic al modernismului e străpuns de privirile oșclite, e sfichiuit în accente scurte. Oamenii sunt aproape toți—afară de cei simpli—păpuși slute cari parodiază. În „Balul” ridicol, autorul nu vede decât caricatură, sinistre petreceri, cu miros de praf și sudoare, cu vuet răgușit de orchestră și cu perechi învârtindu-se până la ameteală pe parchetul presărat cu ceară. Singură natura e bună și totdeauna frumoasă.

«Înăbușit de praf, de fum, de sudoare, am ieșit afară, la aer. Luna cobora rece peste vârfulurile brazilor negri. Din pădure curgea un val de aer, proaspăt și parfumat de rășină ca un balsam. Vântul desmierda trandafirii. Intre pietre, izvorul cliptea. O stea se desprinsese și picură în albastrul nopții. Ce noapte pură!...»

Dacă d-l Cezar Petrescu a reușit dela început să atragă atenția, este datorită puterii sale de selecționare. Când în literatura noastră d. Sadoveanu a făcut școală și nenumărații săi elevi, căznindu-se să-i semene, așterneau lungi istorisiri plicticoase și fără miez, d-sa s'a oprit numai la dărele vii și puternice, la relieful vărtoase sau la întinderile caracteristice, și le-a înfățișat prinzându-le din latura cea mai semnificativă. Câți nu ne-au tors până acum basmul desrădăcinatului, de-alungul a nenumărate pagini de revistă și volum, fără ca să ne intereseze. În *«Fiul câmpurilor»*, într'o sumară schiță de șase file mici, discret și sugestiv ni se proiectează sbuciumul ce se va stărni în sufletul copilului istet, de iobag, care purcede pe drumul învățăturii. Ce se va întâmpla cu feciorul lui Ilie Chioarul o putem vedea din destăinuirea necazurilor lui Moș Toma. *Cei ce se rup din mireasma câmpurilor și a pădurilor, se întrețină pentru totdeauna de înțelegerea oamenilor și a locurilor într'alât că „nici hiara nu uită cine l-o alăptat. Da omu-i mai hain se vede ca hiara !...»*

În scriperea unei întâmplări dureroase, neașteptate sau obișnuite — mijloace de cadru — se sparg bolțile cari ascund clipele de altădată, momentele de luptă ale celor porniți din sate să biruiască, să se înnalte de-astupra sărăciei și ignoranței. Unii biruesc ca acel *Costăchel* ce ajunge „Titel”; iar alți dau tributul de învinși ai legiunei, se năruie asemenea cum „Phaeton, fiul prea îndrăzneț al soarelui și al Clymenei, cădea trăsniț de mâna lui Jupiter”.

Și acest gând îl obsedează. Omul nu e departe de animale și uneori le întrece în răutate. Ne povestește cu o tonalitate de indignare, că un cal, numai decât după ce tovarășul său fusese strivit de un obuz, s'a apucat să ronțăie spicul ierbii. Schimbând datele și elementele active, istorisirea se poate aplica întocmai, oamenilor. Întreg subiectul „Prietenul meu Jan” e o argumentare pe această temă *Răsboiul ne-a înspăimântat, am crezut poate că vom ieși transformați în cușele și emoțiuni, dar ne-am întors cu o poftă mai sălbatecă de viață, trecând peste trupuri de prieteni, de frați; cerem în ciuda tuturor amintirilor înșiorătoare, să smulgem zilei care vine, toate bucuriile, toate satisfacțiile cari să răscumpere viziunea infernală a morții, cu întreg cortegiul său de grozăvii și sângerări* Pare că se degaje un răsuflet ușor de pesimism, e umbra amintirilor îndurerate care se strecoară printre clipele de revenire la matca veseliei și a binefacerilor civilizatoare din zilele de pace. În fierbințeala tuturor bachanălelor zilei de azi, se furșază din când în când — pentru foarte puțini inși, pentru aceia cari simt ca autorul — spiritul ororilor ce a chinuit pe oameni timp de doi ani, în iad de bombardamente și în

galerii de cârțițe. Pentru puțini, căci gloata a uitat semnele timpului și veștile morții. Totuși, pesimismul la d sa e accidental, nu formează substratul sufletesc din care să se întocmească creația. Oamenii — cât de feroci — uneori îi apar buni. Fiară se înduioșează. Insetatul de răsbunare, care pândește prada ca s'o stâșie, se potolește deodată, ca prin minune. Se ivește jandarmul din „Socoteala“. Cei doi țărani, cari îl adăstaseră încordați de dorul revanșei pentru atâtea umilinte îndurate, în loc să-l înjunghie, îl lasă în pace și-l compătimesc. Sufletele lor se schimbă, când aud din gura jandarmului că i-a murit copilul și că n'are cui mai duce jucăriile cumpărate. Toată ura se stinge, se liniștește ca sub stăpânirea unei baghete vrăjite. Câtă simplitate și adevăr. Artistul surprinde o emoțiune ascunsă undeva în suflete și cu ajutorul ei poate tâlăzui sau liniști clocotul patimilor. D-l Cezar Petrescu nu e poetul descărcărilor violente, al luptelor, al cruzimilor; acțiunea povestirilor sale e mai mult esoterică, și, de acolo din funduri de ființă internă — unde se petrece totul — răsbate la suprafață, în realitatea materială câte un ecou expresiv, destăinuitor de adâncuri.

Spuneam ceva mai înainte, că d-l Cezar Petrescu e econom în imagini descriptive, în trasări de cadru sau în analize psihologice, fapt care îl apropie în parte de procedeele lui Delavrancea — bine înțeles fără pulsarea accentelor acestuia de învăpăiată retorică. Simplitatea îl ajută să taie din câteva lovituri îndrăznețe, din juxtapunere în contraste, tipuri reprezentative. În „Doi dascăli“ sunt două epoci, una simplă și demnă, din zările apusului, alta — cea de azi — îngâmfată și împăunată de veleitățile arivismului. Demagogia — efectul votului universal — pune la dispoziția micului învățător de sat toate onorurile. Dar, deasupra oamenilor și lucrurilor, respingând prezentul brutal, se răsfiră parfumul regretului pentru ceeace a fost odată.

Ori de câte ori are prilej să apoteozeze ceeace nu mai este și să alătore de pustiul celor ce există, nu pregetă să o facă E un miraj care îl chiamă într'acolo.

„Era atunci pe drumul mare, forșotă, înveselire și belșug.

„Acuma, calea de fier care își răsfiră dincolo de prundurile Moldovei șinele negre și cantoanele cu acoperișuri roșii, a risipit toată viața“.

Par'că ne aduce aminte de versurile:

„Și cum vin cu drum de fier,

„Toate cântecelc pier . . . .“

Sunt accente asemănătoare „Doinei“ lui Eminescu și a tuturor cari văd în pașii civilizației o împietare a vremurilor de sfântă liniște.

Simpatia sa se îndreaptă spre cei umili, spre Neculae Mocanu, deprins să se resemneze, când prostia și șicana vine de la cel mai puternic. Pe micii satrapi ai satelor, jandarmi și învățători-electori, îi acopere cu un subțire vâl de ironie.

Exploatatori, profitori de pe urma războiului recent, pompează bogățiile pădurilor seculare de brazi și fagi, croesc planuri cum ar preface mai bine frumusețea codrilor muntoși în milioane de arginți. Acestora — pentru cari războiul par'că anume a fost făcut, să-i îmbogățească — nu le poate ațrage atenția „O piatră veche de hotar“. Crucea dela capăt, care însemnează acolo, în creștet de munți locul măcelului, al încăierării unor oameni ce nu s'au ucis pentru nevoile lor, ci pentru folosul celor de acum, nu-i spune nimic. Realitatea brutală nu-

vorbește nimic. Nimic nu-i poate aminti brațele schiloade ale „crucii de războiu, înclinată de vânturi, la căpătâiul unui mort necunoscut“.

„Voiam să întreb ceva, pentru a-mi risipi emoția stupidă.

„Dar tovarășul meu își răzămă arma de cruce, îi întoarse spatele, îmi întinse port-șigaretul de marochim cu țigări parfumate, și arătându-mi în fund un munte uriaș cu creștetul păduros înălțat deasupra tuturor celorlalți, îmi destăinui:

„ — Acum tratăm pentru asta. Dacă reușim, sunt acolo câteva milioane“.

Și mai departe încheerea minunată, caracterizarea situațiilor și oamenilor, prin simbol:

„Am înclinat capul spre pământ. Intre pietrele calde se înșirua o oștire războinică de furnici roșii — Tovarășul meu apropiindu-se să-mi întindă slacăra brichetei, strivi sub talpa cismeii câteva și rupse o clipă firul armatei pitice.

„Si n'am mai întrebat atunci; pentru ce, Doamne, pentru ce! . . .“

Am mai afirmat, prozatorul nostru nu e un realist, nu disecă realitatea minuțios și nu o zugrăvește în interminabile analize. Prinde „la calitateă mătrăse“ dintr'o impresie care adâncește și în trăsuri de cărbune ne-o prezintă. Descopere statuia ridicând numai un fald și e deajuns ca cititorul să completeze restul. O parte din mentalitatea ardelenilor, din părerea ce și-au făcut-o despre noi, se oglindește într'un scurt, dar viu dialog. Stă de vorbă, pe plaiu, cu o fetișcană care culegea mure și nu izbutia să prindă vorbă cu ea. Ii răspundea împoncișat.

„Hotărât, nu era clipă să-i mai smulg un surâs. M-am întors la nltimul mijloc, atotputernic cu femeile.

„ — Frumoasă maramă!

„ — Frumoză vi-i, că de mânila miei mi-i lucrată.

„ — Și frumos o știi purta . . . .

„ — Că n'oi purta-o pentru Dumneata!

„ — Se vede . . . .

„ — Bine că vezi! zicai că meri după mure.

„ — Păi mi-ai tăiat pofta, încercai s'o înduioșez.

„ — Las'că vouă vă triec'ndată!

„ — Cui „vouă“?

„ — Vouă din regat.

„ — Apoi eu sunt din Abrud, Nici n'am văzut „regatul“, vrui s'o încerc.

„ — Mă fulgeră cu ochii întunecoși și ridicându-și mâinile albe spre cer, se miră:

„ — Bine știți voi minți! Cum vă mai rabdă pământul?

„ — Și dumneata te-aliegi dieputat?

„ — M'am întors cu toată indignarea de simplu și etern alegător.

„ — Deputat? De unde-o scoseși și p'asta?

„ — Altcum ce cași pe la noi?

„ — Să văd locurile. Munții. Să te văd culegând mure. Să nu-mi răspunzi la ziua bună . . . .

„ — No, că aieste-s povești. De la voi n'au venit decât domni cari au spus că dau pământ, că schimbă creștarii, că mută luna pe cer; numai să.

„aleagă dieputați. Anvară, o lună n'au mai sistat. Si acuma cine drac îi mai vede?”

Mijloace de realizare umitor de simple, nici o risipă de atitudini, de pictură și de vorbe. Un tip care întruclipează o colectivitate, un suflet care involvă în câteva gânduri, laconic exprimate, credințele unui element etnic. Aici stă tot meșteșugul și toată puterea creatoare a scriitorului.

În rândurile sale — cari închid forța multor gânduri și emoțiuni, procurate de călătoriile pe cari le-a făcut autorul de-alungul pământului basarabean — culege tresăriri de simțire și gesturi ce lasă să se întrevadă mentalitatea oamenilor de pe celălalt pământ de curând alipit. Intinzând cărașului o țigară cu vârful aurit, acela „o luă la com, fluerând minunat printre dinți. „În loc de mulțumire, îi răspunde:

„— Hm! ia bun lucru. La voi toate bunățile și la noi, dincoace de Prut, minica... Cele câteva vorbe sunt încărcate de înțeles.

„— L-am muștrat cum se cuvine, pentru acest „dincoace”. I-am arătat că nu mai există „dincoace” și „dincolo”, că suntem una, cu legi, drepturi și îndatoriri la fel.”

Totuș basarabeanul — cel care glăsuiește pentru mulți alții — rămâne convins că:

„— Aieste's horbe! Didincolo, voi ni-ți trimite, ca și plu'amî, na-„cealnici. Că-ți hi având pre mulți să vedi....”

Acelaș chip de vedea la toți, chiar la gospodarii înstăriți, cari nu tăgăduesc că sînt moldoveni, dar iată că după doi ani, n'au mulțămire dela Moldova: „Stăpînirea voastră-i ca și-a Muscalilor. Noi am dus pe tărâmurile aceste, departe de târguri și fără drumuri, o viață tihnită ca la începutul lumii. Dacă ne plătiam dările, nu ne turbura nimeni. Trăiam și muriam în pace. Ne lăsau toți în plata Domnului. De când ați venit, i-o sământare, și-o nemulțumire, și necazuri. „parcă se fierbe lumea de la început”.

(Triptic basarabean).

D-1 Cezar Petrescu intrupează durerile și cugetul societății românești de astăzi și este meșterul care le toarnă în forme; d-sa definește o vreme: răstimpul de după război, indecisul zilelor de astăzi.

D-1 Cezar Petrescu nu este un simplu prozator epic. Epicismul, poate că e redus la situații, d-sa e un iscusit poet liric cu rădăcinile inspirației înfipte în trecutul său, cu rădăcinile meșteșugului în trecutul literar, hrănindu-și sensibilitatea din sufletele oamenilor și pământului românesc.

Își încheie volumul primelor sale încercări cu semnificativul: „Stejar de pe culme”. Repudiind vacarmul babilonic al Capitalei, își concretizează întregul său crez în copacul străvechiu:

„Stejar bătrîn, ce cuminte înțelepciune învăț sub bolta frunzișului tău încresat! Ce lecuit de rătăcirii pășesc îndărăt, spre căsuța cu mușcate roșii la fereastră, cu cuibul cenusiu sub streășină unde doarme perechea mea de rândunele, cu câinele ce mă așteaptă la poartă răbdător și cu ochi iubitori, ca nici un prieten alt.

„Și cu câtă tihnă voi deschide diseară cartea lui Carlyle, la pagina celor două mari tăceri: a stelelor tăcute, deasupra noastră, a mormintelor tăcute ce așteaptă dedesupt...”

Literatura tânărului scriitor, prin descusările întâmplătoare, prin duioșia pentru trecut sau prin farmecul sintezei amintirilor adunate de un gând îndrăzneț sau de o rază de soare, îmi aduce aminte de procedeele unui ales scriitor al Italiei

contemporane, Alfredo Panzini, Par'că și d-l Cezar Petrescu are acelaș fericit dar care știe să culeagă „Istorii mici din lumea largă” și d-sa știe uneori să pornească de la un mănunchiu de tămâioare și numai prin câteva alăturări să readucă la viață clipe trăite, să făurească siluete de suflete cari prin frumusețea lor literară trăesc în conștiința noastră a tuturor celor ce le citim.

D-l Cezar Petrescu posedă uu talent puternic și original și-i așteptăm al doilea volum în care cu siguranță se va înfățișa evoluat, cu bogate analize, cu nuvele mai întinse, de telul „Unchiului din America”.

Literatura din „Scrisorile unui răzeș” este o bună făgăduială.

T. Severin, 1 Februarie 1924.

Const. D. Ionescu

Rămâi....

*Rămâi în noaptea aceasta s'ascultăm
Cum cântă 'n straturi florile grădinii;
Zâmbește luna tot mai somnoros
Și dorm în toate casele vecinii.*

*În ochii tăi ciopliți din diamant
Mai scântează lacrimi de credință,
Văsa-vom sub salcâmi auriți,
Și-om preamări o nouă biruință.*

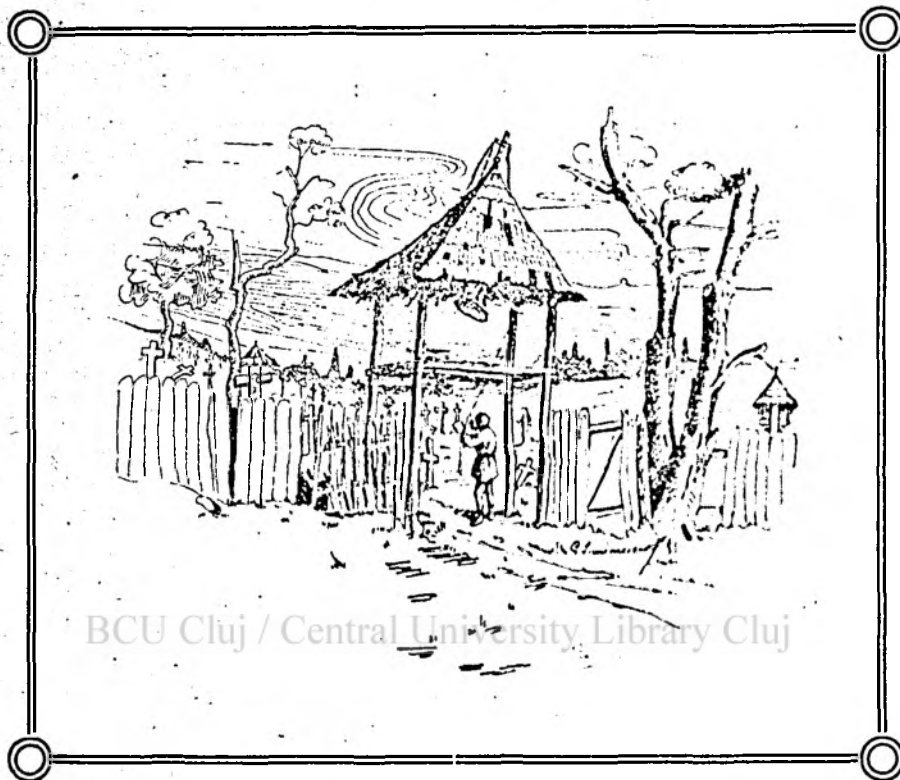
*Vom amuți ca niște stânci, gustând
Din farmecul comorilor de grații-
Al șovăelii lanț îl vom sfârma
Ne vom privi uimiți, ca vinovații.*

*Când vor apune stelele încet
Și or înflori pe culmi senine, zorii,
Ne vom împodobi cu mii de ruji
Și vom privi în ochii aurorii.*

*Ciobanii rumeni vor urca pe munți
Chemați de glasul tainic al naturii;
Noi înălța-vom brațele spre gol,
Înmărmuriți de foșnetul pădurii.*

*Rămâi, în noaptea - aceasta s'ascultăm
Cum cântă 'n straturi florile grădinii;
Zâmbește luna tot mai somnoros
Și dorm în toate casele vecinii...*

Iustin Iieșu

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VÂRFUL NEAGULUI....

După ce ai scoborît priporul Bârnarului, pela vechile stupării ale boerilor cari au stăpânit pe vremuri aceste meleaguri, și ai trecut cheia îngustă a văci cu acelaș nume, închisă între albia obosită a Vodit-ii și pădurea de fag, și după ce ai suit cele două dealuri mici ca mușuroaiele, se desfac înaintea ochilor satele răslețite, tupilate pe sub coline, ori ascunse prin vălcele, peste cari stăpânesc crucile bisericilor mici și înălbite, cu chenarul de din afară împodobit cu chipurile sfinților și împrejurul cărora bălăriile au crescut până la brâu... ..

Dealurile se ridică, spinare pe spinare, și din invălmășeala lor se înalță un vârful pleșuv și aplecat în spre Miază Noapte....

El străjuește calea dealurilor de aceea a munților. Dela poalele lui, de unde fagul nu mai crește, pieptul acestei straje se umflă în lături ca o apă vijeloasă

și coastele ei de piatră și brad se respiră în toate părțile, și se înșirue bogate și pline, ori sterpe și ascuțite, ca să sfârșească sus, unde se unesc văile, la vechea graniță.....

Aci cresc vulturii....

Aci, viața ingenunche înaintea firii însălbăticită și minunate.....

Aci firul de țărână își caută urma lutului.... Pipăie, încearcă dacă-i pământ.... ori stâncă tare.....

Aci și-aduce aminte că Dumnezeu a făcut pe om din țărână și că pământul s'a smuls din odihna lui ca să primească suflet și viață, din inima și depe buzele aceluia care: *La început a fost Cuvântul....*

Aci, în spuma apei care vine din sus, se repede și se sparge de colțurile pietrelor mari și ascuțite, răsărite din albie, în podoaba îmbelșugată a brazilor mari și deși, cari se ridică drept în sus, de par'că să atingă cerul în creasta munților, de unde vulturii cată țintă în jos ca săgețile, aci, de unde ochiul nu vede decât cerul, în vuetul și șuerul acestei lumi, măreția ei îți fură mințile, te copleșește și te rușinează pe tine om, atât de mic și nevolnic....

M'am ridicat în sus, pe poteci șerpuite și înguste....

O mierlă cu penele-i negre și ciocul galben a sărit ciripitoare dintr'o tufă. Un sturz a sburat aproape, peste capul meu.... O căpriță sălbatică a sărit, cum sare schintea, pe două colțuri ascuțite de piatră și a intrat în desișul de brazi....

Mai sus, gonește la vale spre izvoare, o căprioară, cu picioarele înalte și subțiri, cu pieptul fraged și tremurător, și-a încremenit locul când m'a zărit.....

Eram așa de aproape de ea că i-am văzut ochii mari, galeși și blânzi, ca ai unei femei.... Vânătorii spun că acești ochi așa de frumoși plâng, când ea e străpunsă de glonțul fulgerător și omoritor al omului.....

În dreapta și stânga mea se deșteaptă pădurea....

Ce minune, ce taină a deșteptat-o din somnul ei neturburat? Cine a îndrăsnit să-i încalce hotarul?

Dela Boul lui Dumnezeu, cu spatele roșu stropit cu puncte negre, până la vultur, dela șarpele care s'a descolăcit și-a luat-o razna pe sub tufe, până la ursul care a tresărit în bârlog, totu-i în picioare la sgomotul unui pas omenesc. Vietățile-i nenumărate se deșteaptă, ascultă și simt.... Fug unele de altele de frică, de teamă să nu se răpună între ele, și toate de teama vrăjmașului necunoscut....

Cerul se închide....

Negura gonește din răscrucile potecilor tănuite, până jos, în văi.... Munții se ridică mai amenințători în fața mea, iar prăpăștiile își sparg fundul....

Un miros tare de rășină se înbină cu răcoarea umedă.

Peșterile negre și-au deschis plămânii, din cari ies aburi albi și reci, și se ridică în sus încolăcindu-se....

Când am pus piciorul în plai, inoptase de a binelea. Și mai aveam atât de stărut până la poalele de sus ale vârfului care strejuește văile și munții, până la casa pădurarului Neagu.

Eram trudit de oboseala drumului și de gânduri.

M'am așezat jos, sub un dâmb, lângă o fântână de lemn cu doi sfinți zugrăviți pe ea la voia întâmplării, și în stânga, cu Isus Christos răstignit, zugrăvit de asemenea pe o tablă mare și bătută în cuie.....

Pământul sub mine era sterp...

Erau două mușuroae mari, unul lângă altul...

Adâncul lor fremăta și svonea: Nu ne-a mai stropit nimeni mâna de țărână cu apă sfințită ori cu vin, n'a mai venit nimeni din câți ni-au fost dragi să risipească peste noi un mănunchi de flori, să aprindă o lumânare ori un bob de tămâie.....

Am încercat s'adorm..

Aș fi vrut să dorm cum dorm pietrele și morții. Simțiam însă iureșul gândurilor.....

Veneau grele și încărcate....

Se aprindeau, se măcinau, se învârteau între așchiile de oase și încălzeau cu focul lor mistuitor tămplele, ochii și brațele și svăcneau ca o inimă fugărită..

Mi-era frig și teamă.....

Când m'am deșteptat dimineața, în răsul roșiatic al zorilor îmi lăcrimau ochii de trudă și de gânduri, iar mâinile și picioarele îmi ereau par'că ferecate. La capul meu, în partea de răsărit a mușuroaelor sterpe strejuiau două cruci.. Mai sus, una mare de piatră, la dreapta și la stânga altele de lemn și mai mărunte...

—Doamne, am intrat într'un cimitir!.. Apoi apropiindu-mă de fântâna de lemn, cu sfinții jurgăviți pe ea la voia întâmplării, mă descoperii: Sărutai în stânga, pe Isus Christos răstignit și țintuit până și în această pustietate sălbatecă ca să strejuiască cu bunătatea lui firea, și buzele mele fierbinți le așezai pe palma lui bătută în cuie, de unde sângele gâlgăia par'că mai mult și mai aprins...

Fruntea mea era plină de țărână.

Și când citii pe lemnul de sus al fântânei, că ea a fost înălțată de binecredincioși, întru pomenirea celor cari au căzut apărând hotarele țării, pentru răscumpărarea dreptății siluite și întemnițate, mi-am dat seama de crucile acelea răslețite, care însemnau cu lemnul și colțul lor de piatră marea și sărbătorita Dimineată, răsăritul aprins, ridicat pe sporul munților de oase, al celor mulți al celor fără de nume și fără urme.

Atunci am înțeles de ce frica mea s'a curmat în miezul nopții, și am putut adormi peste mușuroaiele sterpe lângă fântâna străjuită de sfinți și de cruci: inima mea simțise un pumn de oase omenești sub bătăile ei...

Il văd venind din inima pădurii Șipotului, cu cornul în stânga, cu o pușcă voinicească pe umărul drept, cu un brâu roșu peste mișloc, și pe deasupra un chimir de piele legat în alămuri galbene, un suman sur fără mâneci și o căciulă rotundă ca o căldare cu fundul în sus. Din brâu în jos, îmbrăcat ciobănește. Merge șchiopătând de când îl știi, de când viu și petrec vara la el. Se lasă mai mult pe piciorul drept, de când a căzut depe niște stânci, la o vânătoare de caprițe sălbatice.

Când mă văzu, începu să plângă.

— Dece plângi Neagule, când mă vezi?

— Nu plâng eu. plâng ochii că nu mai văd ca altădată vulturii,

— Dece tremu când te uiți spre coama înzăpezită a munților?

— Se lasă pădurile peste mine și mă înfioară!

— Dece te nchini Neagule, la răsărit?

— Să-mi vadă soarele patima, mâine în zori, că acu-i la scăpătat, să topească peste mine cerul și să mă lovească cu trănetul.

— Ce-ți face pădurea? Ce face bradul crestă, unde șezurăm de pază mai anii trecuți ca să apucăm ieșirea ursului din vizuină?

— Nu mai e a mea pădurea... Nu... Nu... Au vândut-o streinilor..... Bradul l-am tăiat să nu-l mai văd.

Când mă uitam la el, la bradul acela sub care mi-am petrecut tinerețea, simțeam că cineva îmi crestează pieptul... Si atunci puneam pumnul la inimă să nu sară din coșul de oase și să opresc sângele care da năvală în pungile ei, de să iese afară..

— Dar ce se aude, Neagule?

— Jos pe apa Baciului, mișună strenii cu mașini, aduse din țară streină.... Lovesc cu maiele și deslănțuiesc pocnete ca de tun, cu cari sparg stâncile de piatră. Fiecare mai îmi sdrobește țeasta.

Simt un fior rece și ascuțit pornind de sus din creștetul capului, pătrunde prin creier, și se înfige în gâtlee. Mă'nfund în piept atunci, țip, urlu și aș înghiți toată apa rece care se scurge pe valea Baciului, să-mi sting pârjolul.

S'a speriat și bietul Călin.... Noaptea se deșteaptă, pune mâna pe mine, își pleacă urechea pe inima mea să simtă dacă mai trăesc. Și dacă i se pare că am răposat, mă mișcă, odată, de două ori, după cum is de trudit de oboseală... și plânge, că de abia l-împac...

— Si spre ce țintă 'ți'ndrești pașii și gândul de acuma?

— Nu știu ce s'aleg. Nu mai sunt bun. Piciorul ăsta, și-l lovi cu patul armei, nu-l mai pot șontăcăi după mine. M'au lăsat brațele și piciorul stâng mi-amurte când sui prea mult. Vederile s'au dus... și apoi e și vremea. Am slujit statului, la pădurea asta, de-s aproape patruzeci de ani.

Stăpânul omoară calul bătrân, după ce l-a purtat ani de zile pe sloată și ninsoare, după ce l-a ferit să-l prindă hoții și să-l ucidă prădalnicii la drumul mare....

Il lasă să moară pe smârcuri de mila și huzurul corbilor.

Slugii bătrâne, când începe să-i tremure mâna pe lemn și secure, când își lovește cu toporăștea săpii fruntea, în loc s'o ție deasupra capului, ca s'o arunce înainte, să taie glia, pe sluga asta o gonește stăpânul.. Așa e omul: uită binele și răul îl ține minte. Dacă i-ai făcut rău nu-ți face bine și când îi faci bine îți dă foc la casă și te strânge de gât. Decât să mă mai bag la stăpânii ăștia Nemți, o pornesc mai bine în lume... O să plec mâine în zori cu Călin....

— Ce turmă se strecoară, Neagule în spre plâul Baciului?

— Nu-s turme... Oile s'au dus să vâreze pe fața Mijărcii, la Retezatu... Le-a gonit streinul depe plaiurile din jos. Lor le trebuie numai scânduri și trunchiuri de lemn.

— Dar ce freamăt s'aude?

— Trece în sus, vânatul. Se strecoară sălbăticiunile. Sunt speriate de atâtea pocnete și țipete... Să le vezi de aproape, cum se furișază pe lângă tufe și pe unde negura nu se mai destramă, să le vezi ochii lor plânși și îngrijorați de drumul la care pornesc, și la ținta la care le duce calea nu gândul, te cuprinde valul milei omenesti.

Si apoi se va duce și Neagu. Ce să mai aștepte! Se va duce și el.. Nu va mai ține de-acuma, calea căprioarelor pe care le hrănea din mână și nu va mai ieși în tinda casei să arunce hrană pusderiei de păsări aciuite pe lângă marginea pădurii și care împărțeau meiul cu pasările mele de curte.

Deacum n'o să mă mai deștept din somn când se îngână ziua cu noaptea,

când pirue privighetorile, și nici n'o să mă mai duc la isvoare dimineața în revărsatul zorilor ca să văd în undele lor curate bucăți de aur, răsfrânte din lumina binecuvântată a soarelui...

Dar să nu uiți un lucru: blestemul lemnului e mare. E cel mai greu blestem din câte sunt pe lume: blestemul carilor și al focului.

Lemnul simte ca omul. Are viață și inimă,

Când îl tai geme și plânge. De-l legi la vreme și-l îngrijești, rana lui prinde coaje și se vindecă, dacă nu, se usucă și moare. El slujește drept leagăn pentru pruncie și coșciug de îngropare; tron împărătesc și cruce. Primăvara surăde și te îmbie la viață; vara gonește căldura și te cheamă să-i sorbi răcoarea. Toamna plânge în frunzele lui galbene, argintul noptilor cu lună și iarna, când îți îngheață oasele și pieptul mamei nu te mai poate încălzi, el își rupe din trup din brațe și din creștet, își frânge își smulge podoaba sa s'o mistuie focul și să te încălzească flacăra.

Ce mare e blestemul lemnului!

În fiecare stejar, în fiecare brad trăiește o viață. Vorbesc unul cu altul, plânge unul de nevoile celuilalt și se răzvrătesc toți când vine viforul să-i răpună.

Dacă-i desrădăcinezi găsești în adâncimea gropilor aur și oase...

Mai astă vară au venit depe la oraș o mulțime de Domni învățați, cu merinde și cu scule pentru săpături, de credeai că-s porniți să doboare munții și nimic mai mult.

Și m'au luat și pe mine să le arăt „Valea Românilui”. M'am dus cu ei și la urma urmelor mi-audat și mie o sapă ascuțită să adâncesc pământul. Și săpând zile întregi cu lucrătorii streini pe cari îi aduseseră, am simțit ascuțișul săpii alunecând și nemai putând pătrunde și tăia... Am crezut la început că e o piatră. Am săpat mai adânc și am dat de oase, de oase omenești...

Am aruncat sapa cât îi colo, m'am închinat și m'am dus drept la popa Ilie, din Rădinești să-mi cetească.

Făcusem un mare păcat... Turburasem din somnul de veci morții...

Și peste câteva zile, când s'a sfârșit cu săpăturile m'am dus să văd ce s'a mai petrecut... Grămeșioare de oase împăzneau pământul... I-am întrebat de ce fac păcatul ăsta și scot morții din morminte, și oamenii aceia streini, m'au luat în răs..

Și mi-aduc aminte, ce frumos spunea bietul popa Ilie — D-zeu să-l ierte—că munții noștrii ne-au fost leagăn și apărare în vremurile de bejanie și durere. Când da Turcul iureș prin țară după pradă, se trăgeau ai noștrii la munți cu bruna de avut ce aveau, cu carul sau cu vitele. Aci întăreau credința 'n zile, mai bune, aci se păstrau graiul și datina, aci creșteau și aci mureau...

Și noi vindem pădurile... Le vindem fiindcă ne-au adăpostit moșii și părinții, le vindem fiindcă acum nu ne mai trebuie, să facă din ele streinul scânduri și cuie de lemn, le vindem închipuindu-ne că n'are cine să ne mai fure credința, graiul și datina...

Dar să nu uiți ce-ți spun... Blestemul pădurilor și al munților e mare..

Și ochii lui Neagu se umflară, ieșiseră par'că din cap și se aprinsese la față ca focul. De departe vine un strein. *Neamțu*, cum îi zice pădurarul, Neagu se uită la el și la mine și își mișcă arma pe umăr.

După ce s'a apropiat i-a spus lui Neagu ca de mâine să părăsească fără de zăbayă casa, că e cumpărată cu pădure cu tot. Și dacă mai are lucruri de-ale

gospodăriei să nu le ia cu el, ci să le vândă lor, că dau preț bun. Streinul vru să intre în curte...

— Să nu intri în casa asta, păgâne, până nu plec eu. ... Eu n'am nimic de vânzare... Si ce am nu pot vinde nici morților.. Si luând arma de pe umăr o apucă de țevă, o ridică în sus și încercă să lovească.

Streinul se uita nedumerit la el și socotindu-l cam sărit, plecă.

Prea era furios și îndurerat Neagu ca să mai pot rămâne la el o noapte și grăbii plecarea mea sus la stâni.

Noaptea s'a lăsat domol în această nesfârșită împărăție a liniștei și a neinduratei odihne.

De sus, luna își risipește aurul peste vărfurile ascuțite ale brazilor. Un nor turbură albastrul curat al cerului, spuzit de stele, și s'a așezat sus desasupra casei lui Neagu. Par'că l-aud strigând și-acum în urma *neamțului*: „O să-ți rămână dela mine cremenea, amnaru și iasca“. Ce-o fi vrut să zică Neagu?

Departa de tot s'aude un corn de vânătoare...

E cornul pădurarului Neagu....

Sună cu desnădejde spre cele patru lanțuri de munți: Spre Suru să se deștepte, spre Băranu să-și scuture coama înzăpezită și să pornească la vale, spre Zăblău și Gărdanu să dea drumul vânturilor și să nu se mai oprească decât acolo unde să adună apele lumii....

* * *

— De ce nu dormi?

— N'am somn Căline!

— De ce nu te rogi lui Dumnezeu să te adoarmă?

— Ce n'am, nu poate să-mi dea Dumnezeu.

O capră strănută în bătătură și vaca a cărei răsufare se auzia până în tindă își scutură capul și clopotul dela gâtul ei, turbură tăcerea miezului de noapte.

— Cine ne-a așezat pe noi aici, în inima acestei păduri.

— Dumnezeu!

— Cine e Dumnezeu și unde sălăsluește?

— Prea multe vreți să știți voi, copiii...

El e puterea acestei lumi. Viața și moartea. El e începutul și sfârșitul. Intunerecul și lumina. El e soarele, luna și toate câte le vezi în jurul tău. Dela uriașa frunte a munților amenințători și sălbateci, până la firul de iarbă și de nisip, dela vulturul care se rotește în sborul lui nepăsător de lume, și până la fluturi și rămășițe plutesc binecuvântatele lui puteri. El ține în mâinile lui pământul și cărmuește lumea nevăzută a cerului.

— Dar cerul cine l-a încercat?

— Numai sufletele bune. Ele se întorc acolo de unde au purces, când se deslipesc de trupul istovit de viață și când se desleagă de păcate.

— Oamenii de ce nu se fidică până la cer?

— Fiindcă n'au aripi!

— Așa dar vulturul ajunge până la cer!

El vede pe Dumnezeu și-i numai o pasăre! Dar d-ta de ce nu încerci? E-așa de aproape cerul! Ia uite-te colo, unde se tivește pădurea verde de brad cu cerul siniliu! Par'că s'a lăsat pe vârful brazilor de-l poți atinge și cu mâna!

—Nu Căline! Cerul nu se poate atinge cu mâna și Dumnezeu nu se poate vedea!

Acolo unde crezi tu că se împreună cerul cu pământul e zarea. E nesfarșita zare care mâine, când va răsări soarele se va ridica mai sus, iar dunga ei albă va fugi cu cât te vei apropia de ea. Zarea e asemenea unei năzuniți. Îți aduni puterile sufletului și ale trupului, alergi zi și noapte după licărirea unei chemări nedesluite, care te înalță și te încălzește, te ametește și te înebunește din departe. Te apropii de ea, îți fuge de sub ochi, răsărind cine știe unde, ca un foc minunat, dar mai mare, mai frumos, mai fermecător. Aceasta-i zarea vietii. Nu-i poți atinge niciodată culmea, cum niciodată nu se va atinge nimeni de poala cerului.

Si Neagu își puse la brâu cremenea, amnarul și iasca. De sus dela grindă luă un muc de lumânare.

— Tată, de ce nu vrei să mi spui ca altă dată o poveste?

— Să-ți spun. A fost odată un om sgârcit. Și omul acesta se hrănea ca pasărea din poveste care nutrinde-se numai cu pământ, ciugulea câte puțin de teamă să nu se sfârșească pământul.

— Dar de ce scaperi amnarul?

— ...A fost odată ca niciodată. A fost odată un sgârcit și un pismaș. Si s'au dus amândoi la un împărat. Si împăratul a spus că va da sgârcitului o comoră și pismașului două, dacă găsesc leacul bolii unui copil al Luminăției Sale. Sau: va împlini, dorinta sgârcitului odată și a pismașului de două ori.

Si-au găsit leacul.

Dar când a vrut împăratul să le dea comorile sgârcitului și-a zis:

De ce să ia pismașul două comori și eu una? Si i-a spus împăratului: Scoate-mi împărate un ochi,—ca să scoată pismașului pe amândoi.

— De ce aprinzi lumânarea și nu sfârșești povestea dintâi?

— Nu... nu e frumoasă... Să-ți spun alta...

A fost odată un pădurar... Si pe pădurarul ăsta îl chema... îl chema... Neagu.

— Ca pe tine...

— Da, ca pe mine! Si el a fost sterp de femei. Toate fugeau de el, că era urât și schiop. Dar s'a îndrăgostit o slută de el și se întâlnea cu ea acum doi spre zece ani, la bradul crestat... Si ea a făcut un copil pe care-l chema Călin....

— Ca pe mine....

— Da, că pe tine... Si i l-a lăsat pe cap și a fugit într'o bună zi peste, apa Baciului.

Și peste apa asta nu putea trece nimeni decât în timpul verii, când o seacă seceta...

Cum ar fi la noi la Rădinești...

... Si a venit într'o zi un strein, un neamț și i-a spus că pădurea depe sirul de munți a cumpărat-o și că pădurarul să plece din casă că nu mai este a lui..

Si când a vrut să intre în curte, Neagu păduraru a săltat arma pe umăr, a apucaț-o de vârful țevii și a vrut să omoare pe neamț.

Și noaptea și-a luat cremena, amnarul și iasca, a luat dela grindă un muc de lumânare și a plecat spre apa Baciului, . . .

Si Neagu—sfârși aci—și se făcu că doarme. . .

Apoi într'un târziu ieși pe poartă, în drum, și o luă prin pădure în jos.

Când s'a întors, din spre ziua a smuls pe Călin din așternut l-a luat pe sus și l-a îndemnat la drum.

— De acum plecăm. . . Stânile-s departe și ziua nu ne ajunge. . .

Și s'a mai întors odată din drum și Călin a văzut o lumină aprinsă în podul casei . . .

Neagu fuge, târându-și piciorul după el iar Călin se ține de mână-i. Când se uită în urmă, marginea pădurii de jos era în flăcări. Valurile focului se înălțau amenințătoare către cer . . .

— Arde pădurea, zise Călin. . .

— Nu-i foc... E blestem... . . .

— Arde casa și vitele, tată. . . .

— Să le mistue focul. . . . N'am nimic de vânzare. Ce am nu vând nici morților.

Și când ajunseră în vârful muntelui de straje pe stânga apei Baciului, cum curge din spre Miază Noapte spre răsărit, auziră goană și svon de oameni. Neagu se așează după colțul unei stânci, luă arma la ochi și trase. Se auzi un vaet. Până să încarce și să descarce al doilea foc, străinii îl ajunseră. Se încăerară, se înclăștară, se smuciră și se loviră.

Călin stă în marginea potecii lângă o stâncă. Țipă și se frământă. Tremură și plânge. . . .

În învălmășeală pușca din mâna lui Neagu pocni. Focul lovi pe Călin în frunte.

Se rostogoli de sus, depe stâncă ca o sburătură de lemn, jos pe malul stâng al apei Baciului.

Apa îl luă și-l târî mai la vale. E galben și par'că ar dormi, dacă o suviță de sânge nu i-ar însemna fruntea, ochiul și obrazul din dreapta. . . .

Neagu gemu. Aruncă arma din mână și vrăjmașii lui încremeniră. Se sui pe vârful muntelui, și de jos, dela poalele pădurii se auzi un răcnet ca de fiară. Căliiinece! De acolo din vârf, numit de atunci vârful Neagului — cu brațele înspre Călin își dădu drumul avântându-se în spre el, să-l prindă, să-l i-a în brațe și să-l săfute. . . .

Se prăbuși între pietrele ascuțite și colțuroase cu fața la vale, cu brațul în tins spre malul din stânga al apei.

Oamenii huni din Rădinești, au venit pe poteca ce șerpnește alături de albia Baciului, au făcut două paturi din crengi de brad și i-au dus pe Neagu în urmă și pe Călin înainte, în sat la ei și i-au îngropat creștinește.

În cimitirul satului, cu împrejmuirea spartă pe alocuri cu biserica îngropată în bălării până la brâu, împodobită cu chenarul de sfinți pe din afară și cu clopotnița aplecată, în care un clopot vestește în dungă ceasul vecerniei, s'aud și cum bat maiele și cum se deslănțuesc pocnetele ca să spargă stâncile și să doboare pădurea.

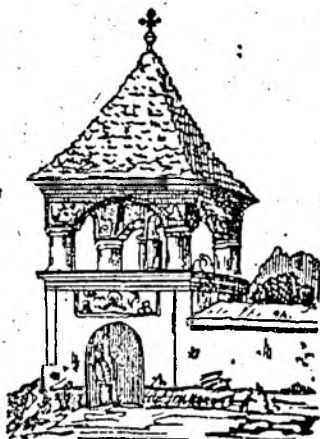
Dar nu mai e țeastă care să simtă loviturile de mai, în creștet.

Nimeni nu mai scoate o vorbă. . . .

Câteodată doar, un vânt rece pleacă de sus din vârful Neagului și se oprește în cele două cârpe albe cusute în cele două sulii de brad, așezate la capul lui Neagu și al lui Călin, și fâlfăie ca două steaguri albe de predare. . .

Iulian Predescu.

J a r n ă

*Cad fulgi vârtaj pe'ntinderea pustie,
Cresc vânturile'n horă cât e zarea,
Omătu'ngroapă la răsrucl cărarea
Și soarele prin neguri întârzie.*

*Mereu e noapte și aștept să vie
O zi—să-mi lumineze dopărtarea,
S'alunge de pe suflete ultiarea
Și să te'ntoreci din lunga-și pribegie.*

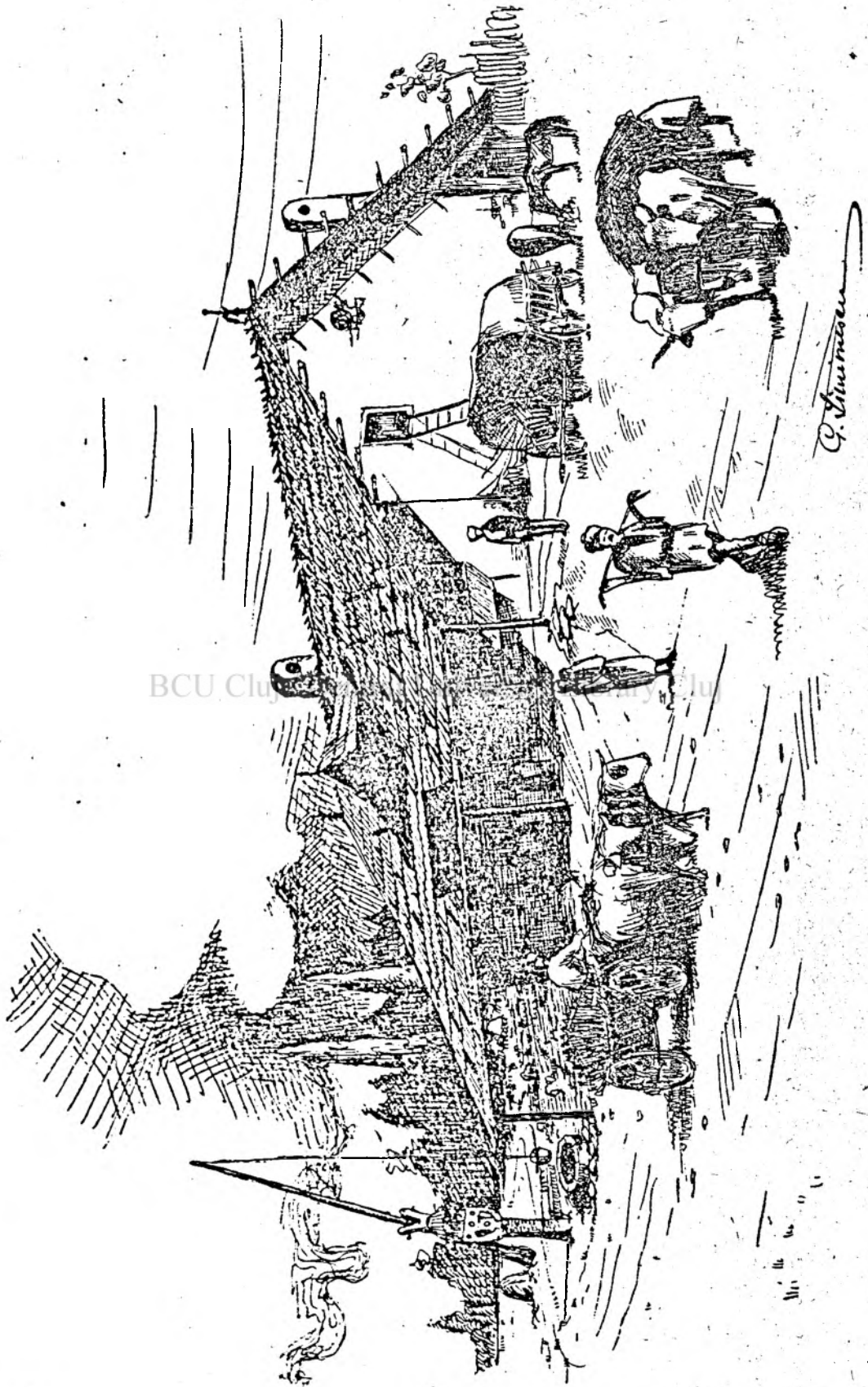
*În noaptea asta ochii fintă-mi sunt
Pe urma ce-ai lăsat cu pas mărunt
În sufletu-mi rămas fără de tine.*

*E noapte—iarnă—Capul tot mi-i greu;
Urgia crește—ziua nu mai vine,
Mă rățăcesc... și fulgii cad mereu....*

1924.

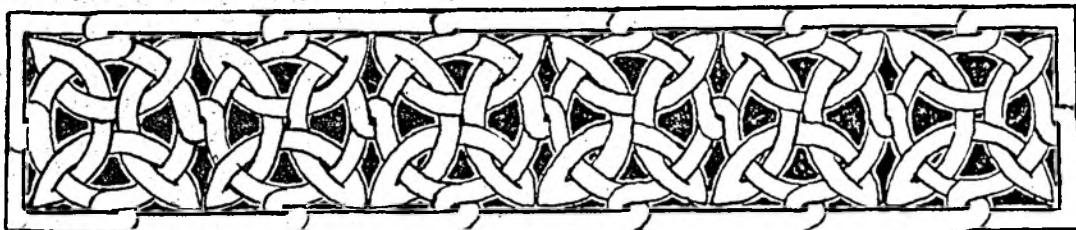
I. VANIA

BCU Clu any lu

P. Simonsen

Insemnări

Un interesant discurs academic despre „Poezia populară”

Nu de mult rândurile slăbite și rare ale academicienilor au fost primenite prin forțe nouă. În lupta pentru idealul cultural, unii dintre ostași au căzut fulgerați de moartea, care n'a vrut să știe că sunt *„nemuritori”*.

Luptători se găesc însă întotdeauna. E greu numai să alegi pe cei mai buni și academia a avut fericita intuiție, să primească în sânul ei personalitățile dominante ale mișcării noastre culturale și literare. Amintesc numai fericita alegere ce s'a făcut în persoanele D-lor C. Rădulescu-Motru, Oct. Goga și M. Sadoveanu. Ne propunem ca în aceste rânduri să vorbim despre discursul de recepție al D-lui M. Sadoveanu, întrucât conține mărturisiri de credință și lucruri interesante și de actualitate.

* * *

În ședința solemnă dela 9 Iunie 1923, d-l Sadoveanu a vorbit despre, „Poezia populară”.

Areopagul înțelepților care a ascultat—acum un deceniu—rechizitorul poporanismului și încercarea de spulberare a formulei „Românul e născut poet” făcută de D. Zamfirescu, care a ascultat—mai târziu—discursul de reabilitare al maestrului Delavrancea asupra „Esteticei populare”,—a văzut în d-l M. Sadoveanu un apărător cald și convins al poeziei populare.

Și nici nu putea să fie altfel. Cunoaștem doar opera de până acum a mult prețuitului scriitor.

Simpatia, cu care a învăluit pătura țărănească zugrăvindui „durcerile înăbușite” și totuș clocotitoare cu realismul acela dureros din schițe și nuvele, legătura puternică cu trecutul neguros și credința într'un viitor mai omenos pentru cei ce sufăr, sunt trăsături ce închiagă personalitatea d-lui Sadoveanu și-i stabilește solidaritatea cu rasa al cărui su este.

D-l M. Sadoveanu e sufletul reprezentativ al neamului. Opera sa literară e vecină cu aceea a poporului.

Deaceia d-l Sadoveanu a spus: *Trebuie să fac o mărturisire de credință că poporul este părintele meu literar, că trecutul pulsiază în mine ca un*

sânge al celor dispăruți, că mă simt ca un stejar de la Orhei cu mii și mii de rădăcini înfipte în pământul neamului meu". Mărturisirea aceasta e interesantă prin aceea că ne dă dovada recunoașterii de către poet a paternității poporului în ce privește opera sa.

Urmând așa dar drumul cronicarilor, al lui Russo, Negruzi, Alexandri și mai ales Creangă, cari au simțit—cu toții—că opera artistică superioară trebuie să aibă savoarea pământului nostru pentru a aduce „nota sa în armonia obștească”, D-l Sadoveanu se definește ca un scriitor care a înțeles legătura dintre sufletul său și acela al neamului.

Cu recunoștiința caldă a unui copil către părintele său, autorul *«Povestirilor»* a vorbit așa dar despre poezia populară, «pantheonul său rustic»,

Prinzând câteva aspecte ale acestei poezii și învăluindu-le în simțirea sa, poetul se oprește asupra „Mioriței” și găsește în ea—ca și alții—„resemnarea caracteristică rasei”, odată cu puterea descriptivă a primelor versuri, cu solidaritatea dintre fond și formă, dând un citat dintr’o variantă necunoscută, remarcabil prin accelerarea sugestivă a ritmului din versul al treilea și al șaselea. Il dăm și noi pentru frumusețea lui necunoscută:

S'aude, s'aude
Departa la munte
Gomăn, gomănaș,
Glas de buciumași
De trei ciobănași

Gomăn gomănând
Oile pornind
Pe-un picior de munte
Cu hățașuri multe.

Incheind privirea asupra „Mioriței” conchide: „balada e așa de artistică încât eu o socotesc drept cea mai nobilă manifestare poetică a neamului nostru”.

Discursul se desfășură astfel dovedind că în trupul frumos al poeziei populare și culte se ascunde acelaș suflet etern, al rasei, pământului și vremii.

Intr'adevăr, jalea doinii a trecut în plângerile cronicarilor și în opera lui Eminescu, duiosia și vitejia baladei în opera lui Alexandri, umorul sănătos al horelor, strigăturilor și anecdotelor în opera lui Creangă, și adăugăm că durerea, melancolia și iubirea de natură în opera noului academician.

* *

Am ținut să atragem atenția asupra acestui discurs de recepție, fiindcă—pe lângă sinceritatea lui puțin oficială—vedem în el un minunat răspuns la întrebarea care acum un an, a muncit „autoritățile noastre critice”: «Există sau nu literatură românească».

Pe aceia care contestă existența literaturii noastre—căci din păcate sunt și din aceștia—ii îndreptăm la cuvântarea caldă a d-lui Sadoveanu ca să afle cum că izvoarele nesecate ale poeziei noastre sunt în popor, părintele literar al frunțașilor noștri cărturari: Ruso, Alexandri, Eminescu, Coșbuc, Creangă și Sadoveanu,

Iar acei cari cred că batem la poarta Europei fără daruri, să știe că avem o constituție sufletească specifică, o limbă curată a noastră, precisă și mlădioasă, pe care talente puternice au știut s'o mânuiască.

Discursul d-lui Sadoveanu cu toate că tratează o temă veche e un răspuns cu adevărat academic unei întrebări de actualitate, care nu poate dovedi decât rășăcire completă sau înstrăinare.

Al. Dima,

SPICUIND REVISTELE :

„Ramuri”—Drum drept“ an. XVIII, Nr. 4

Repetatele noastre constatări—înserate și în paginile Datinei—se întâlnesc de data aceasta cu părerile d-lui N. Iorga, care de mult a accentuat că pe noi ne târăște cu ușurință moda. Cadrul etnic nu este suficient pentru deslănțuirea puterilor creatoare. Suntem prea săraci și trebuie să ne îmbogățim, chiar aparent, imitând toate năstrujnicile cari ne vin din lumea, uneori secătuită, a Occidentului : odinioară dela Paris, astăzi de la Atena Germaniei, Münchenul, sau din expresionismul Vienei. Am afirmat că d-nii Cezar Petrescu și Nichifor Crainic sunt singurii scriitori sinceri și talentați ai „Gândirii”, cari pot să intereseze publicul sănătos, dornic de literatură sănătoasă ; că dâșii sunt aceia cari leagă veriga scrisului de azi de lanțul producțiilor trecutului și că literatura celorlalți încearcă inovări îndepărtate de tradiția artei românești. Din acest articol al d-lui Iorga : „Maimuțării germanice” transcriem o parte, cu părerea de rău că nu-l putem reproduce întreg, de oarecî conține accente ce vădesc justă indignare, limpezime de vederi și energie—lucruri cari lipsesc în critica zilelor noastre, care dacă nu e dușmănoasă, este amabilă.

„Deschid una din revistele care se prezintă mai îngrijit sub raportul artistic și care se bucură de o influență pe care o justifică talentul unui Nichifor Crainic și al unui Cezar Petrescu, o revistă care, în ultimul timp, nu odată a vorbit de rolul tradiției, al continuității normale, al permanenței logice omenești în idei și sentimente. Și, străbătând-o de la un capăt la altul, mă străbate — s'o spun și să nu se supere nimeni — un fior de repulsiune. Da, de repulsiune.

Afară de articolul prim, în care totuși se atribuie importanță părerilor unui Spengler, care jonglează cu idei generale neverificate, restul e o copiere pe fereastră a jargonului modernist pe care-l băgă Münchenul ca să-i răspundă prin alte în-gănări, nebune ori șarlatanești, Viena.

Excursii făcute în lumea germanică, departe de Goethe cât Kokoschka de Apelle, au adus noi recruți unei mode perverse. Și sufletele înrăite se inversunează a da în vers, în povestire mai puțin, în teatru foarte mult, în critică mai ales, ceea ce dau oamenii cari la capătul unei civilizații, nu mai pot storce nimic dintr'o fibră uscată.

Intre cei cu mințile întregi, cu spiritul onest nu se va produce dar niciodată o energică mișcare de revoltă ? Atunci peste anii aceștia, istoricul literar va trece ca și cum nici n'ar fi existat“.

Socotim că vloga sufletului românesc—care niciodată nu s'a desmintit—e o chezășie că va înfrunta și va înfrânge și acest nou valde barbarizată civilizație.—

C. D. I.

„CMUL LIBER“

„ȘI nu ne duce pe noi în is-pită și ne izbăvește de cel rău” care sălășuește în casa noastră—Sunt vorbe pe cari în vremurile de astăzi ar trebui să le rostim când ne uităm la purtarea multor români—mai ales de supușenie—cari încearcă să rătăcească sufletele noastre prin scris. Intradevăr, *impertinența semintiei oploșită în ziaristica țării nu*

s'a mulțumit numai cu atât. Dela jurnal au trecut la literatură și i-am ignora, fiindcă nu merită prețuirea nimănu, dacă n'ar fi o primejdie pentru cei cari nu le cunosc sufletul de nomăzi. A lămuri pe cititori despre unele publicații, străine de idealurile neamului nostru, este unul din scopurile revistei acesteia.

De aceia, consacrand rândurile de

față publicației «*Omul liber*» căutăm să informăm pe cei ce n'au posibilitatea de orientare, să le arătăm ce vor să sgârăie penele sbărlite grupate în jurul acestui organ umanitarist în concepția socială și marinettist în erezurile literare.

Mai întâi să le vedem ceva din starea civilă, căci prea rar se desminte dictonul latin „*Ex ungue, leonem*”. Conducătorii: Delafras și Ion Pas, botezați numai carnavalesc, mască românească de nume sonore cu un conținut care s'ar adapta tot atât de bine între țărani Moldovei, între mujicii Rusiei sau în ținuturile Afganistanului. Alături de dâșii, d-nii: Eugen Relgis, Lotar Rădăceanu, Virgiliu Moscovici, Camil Baltazar, G. Bacovia, Sarina Cassvan-Pas, F. Aderca și alții. *Toți corelegionari și consăngeni s'au cuibărit în București, Str. Mătăsari, la No. 23, să întemeieze farul de îndrumare spre libertatea absolută și să ne regenereze sufletele, tocmai ei cei fixați aici de câteva decenii sau posesori ai unor titluri cetățenești post bellum.*

Pentru europeanizarea noastră s'au adresat figurilor care renasc cultura continentului: Heinrich Mann, Kasimir Edschmid, H. L. Follin, etc. Unii dintre dâșii cred—și sânt pe placul „*Omului liber*”—că „sunt zeci de ani de când naționalismul nu a câștigat intelectualicește, nimic; dimpotrivă, s'a sugrumat. Ideea de patrie a degenerat. Fanatismul îl sapă, încet—încet, ca, pe vremuri Religia. Criza Ideei naționaliste e iminentă”. Astfel socotește Heinrich Mann (Nr. 3, an. I.) și „*Oamenii liberi*” se bucură mult și ar triumfa, dacă în locul Statului Român de astăzi ar ființa o Republică sovietistă—unde moșafirii nepoștii, alungați din Polonia și Rusia, ar fi de o potrivă în drepturi cu plăeșii și plugarii noștri, ba le-ar fi

chiar stăpâni în propria lor casă.

Pentru a propovădui acest ideal convenabil, reproduc articole din Georges Brandes (Idealul cosmopolit), Maxim Gorki, și cumpără chiar, proza d-lui Ioan Slavici, care de când germanii sunt învinși, discută „*Robia omului*”. Dacă nenorocul i-ar fi făcut biruitori, desigur că d-sa ar vedea în dominația rasei teutonice vârstă de aur a pământului și ar scrie articole despre libertatea desăvârșită. Oare așa curând a evoluat! *Din apărător al militarismului prusac a ajuns să intre în cârdășia socialiștilor de rit mozaic* Schimbarea e bruscă și distanța e prea mare.

Idealul politic al socialismului „*Omului liber*” merge alături de noua doctrină literară. Pentru d-nii dela această revistă, literatura țărănistă a «*Sămănătorului*» ori poporanismul „*Vieții Românești*» și-au trăit traiul, sunt istovite. Se impun alte probleme. «*Războiul a scos în evidență clasa proletariatului dela orașe, iar străduințele ei ocupă primul plan*» «*În livezi s'au înălțat siluetele vechi*» ale coșurilor de fabrică. *Nu le mai place—că nu le-a plăcut niciodată—literatura „cu miros de sulcină și de opinci”.* Firește că le-ar conveni una care să duknească a usturoi și a gsete vechi. De aceia în articolul bilanț «*În marginea anului literar*» (Nr. 6, I.) D-l I. Pas, cere scriitorilor ridicați după război—implicit probabil și d-sa—să producă acea literatură nouă. *Netăgăduit destelenindu-ne din țarina vieții naționale, ne-ar rătăci sufletul păstrat neatins în decurs de secole, dar le-ar folosi d-lor, le-ar procura poate în valea Dunării un nou Eden cum nu l-au visat nici chiar patriarhii triburilor rătăcitoare....*

Critic literar e d-nul Lotar Rădăceanu,—care i-o fi oare adevăratul nume?—d-sa, în «*studiile*» pe cari le scrie,

cercetează fenomenele artistice și propune soluții: «stagnația progresului capitalist, firea adevărată a decepționismului român» sau: «curențele în aparență burgheze, ca poporanismul și naționalismul, au avut în realitate un caracter pronunțat reacționar de și nici ele nu exprimău decât svârcolirile fatale ce străbăteau societatea românească zadarnic îndreptată spre capitalism». Nu-i este suficientă critica estetică, ci una bazată pe «cunoașterea structurii sociale și economice a României contemporane». Se consideră poate continuatorul lui Gherea și gândește să-i ia locul: I. ca teoretician social și II, critic literar.

Din arsenalul argumentelor doctrinare se procedează la plasticizări, „poetul” sindicatului, G. Bacovia, cântă serenada muncitorului:

„O dormi adânc, mereu, așa,
 „In vise dulci, hidos burghez,
 „Oftând, palate de-și lucrez,—
 „Eu știu și bine a dărâma“.

Faimosul crai, Camil Baltazar, care proferează prodig versuri clorotice, scrie un prăpăstios «Elyn» — un imn paradisiac îngâna: *desigur cu evlavie în ziua sfântă a Sâmbetei, într'un templu din Ducești.*

„Și-n dangătul catapetesmelor divine,
 „Inchide-mi fruntea'n coronița niferilor selenari“.

De-ar voi Iehova să-l audă!

În rubrica „De două ori pe lună” figurează și fotografia lui Marinetti, care din punct de vedere al atitudinii sale sociale nu le este pe plac, e „ultra-sovin”, războinic și fascist.

Probabil însă că. Futurismul disolvant le convine—*ce nu le-ar conveni paraziților numai să stăpânească trupul altuia!* De aceea, rup crâmpene din manifestul pe care creierul destrăbălat al șefului de școală a putut să-l conceapă.

1. Să scuipăm pe Altarul „Artei”
 într'u cât era și este încă un domeniu închis al unei caste.

2. Să distrugem sintaxa.

3. Să schimbăm sensibilitatea, ca să putem înțelege prin tact parfulumul încântător al florilor și bucatelor...

4. Să creăm arta nouă „futuristă” arta forței, a brutalității, a revoltei. În definitiv orice, căci „Esser compresi, non è necessario“.

Mărturisesc că opera italianului Marinetti e aristocratică și lasă să se întrevadă că n'o acceptă, totuș dacă este aplicată cu scop de a rătăci pe alții, ca să tragi foloasele, netăgăduit că le vine la socoteală. De altminteri profeți noi de seama lui Marinetti — poate chiar și mai abilit — a produs rasa și e perfect reprezentată prin Marcel Iancu sau Tristan Tzara, născuți prin părțile locului și poate înrudiți cu cei dela „Omul liber“.

Avem totuș încredere în sufletul sănătos al poporului nostru, care nu s'a lăsat să fie rătăcit. Nădăjduim că peste puțin, când foaia va fi cunoscută mai bine în scopurile pe care le urmărește, se va vinde tot așa de puțin cași carnea cușer; dar exagerez, ceva mai mult, fiindcă o vor cumpăra și „torarășii“.

În orice caz putem da câteva adrese negustorilor cari vor avea nevoie de hârtie de împachetat. Vor cere întâi depozitul central (redacția și administrația) în str. Mătăsari 23; după epuizarea acestuia vor îndrepta comenziile la librăria „Casa Poporului”, str. Sf. Ionică 5 și apoi la furnisoarea credincioșilor Sinagogei din cartierul Sf. Vineri, librăria Hasefer, str. Karageorgevici 9.

C. D. I.

Din cultura și literatura Italiană în România

—E firesc ca un popor tânăr să apeleze la modele de civilizație și artă; fapt care s'a întâmplat cu noi. Pentru trezirea forțelor creatoare naționale, originale, e necesară această îndemnare. Noi n'am pregetat nici o clipă să ne adresăm literaturilor mature. Incepând cu Eliade-Rădulesch, care a inaugurat perioada îmbelșugată a traducerilor, făcute cu multă chibzuire și simț, și, sfârșind cu tălmăcirile din vremea noastră — cari adesea nu sunt decât rentabile afaceri pentru traducător, editor și librar, dar sunt mizerabile lecturi pentru cititor — s'a pus la dispoziția Românilor o cantitate apreciabilă din operele de seamă ale literaturilor europene. Calitatea însă este îndoelnică, în deosebi pentru traducerile din rusește și literatura franceză. Ar fi vremea să se părăsească sistemul prizei și a lipsei de conștiință, fiind cunoscut că tălmăcirea e o a doua creație.

Oricum — mai bine sau mai rău — sufletele popoarelor cu civilizații străvechi sau nouă, în formulările lor literare, sunt cunoscute în grai românesc.

Mai puțin ne-am înfruptat din originala producție a elementului italian. Până acum 10-15 ani nu existau decât vagi și răzlete informații din lumea italică. Am avut însă norocul unei bogate personalități, care n'a șovăit când a fost vorba să-și părăsească țara și să vină în mijlocul nostru, este d-l Ramiro Ortiz, profesor la Universitatea din București. De când s'a așezat între noi și până astăzi, a lucrat fără odihnă, fie în mijlocul studenților, fie prin scris, la cunoașterea poporului său, atât de departe de noi și totuși așa de aproape sufletește.

Cred însă că, mai mult ne-a folosit nouă precum și neamului său prin re-

vista pe care cu mari sacrificii o scoate de trei ani și care cu *Nr. 1 din 1 Ianuarie 1924* a intrat în al *IV-a an*. Cine răsfoește colecția „*Romei*” se poate convinge de sufletul și munca pe care un om a putut să o risipească pe paginile de unde poți culege atâtea lumini cu privire la literatura italiană. Au fost studiați marii poeți ai literaturii vechi (Dante, Petrarca, Boccaccio) precum și dintre cei mai recentți (Manzoni, D'Annunzio, Verga ori contimporanul Alfredo Panzini).

Ultimul număr este consacrat scriitorului Luigi Pirandello — mult gustat în Italia, care a trecut granițele Alpilor și alor celor două mări, răzbătând până în metropola rafineriilor, Parisul, sau peste ocean în New-York-ul miliardarilor, unde piesele sale sunt reprezentate cu succes. În București, direcțiunea „Teatrului Mic” a proiectat să figureze în repertoriul său din anul acesta și una din piesele lui Pirandello.

Sunt, prin urmare, semne că s'a mai sfâșiat ceva din perdeaua care ne închidea perspectiva spre o lume nouă.

E locul să amintim — găsindu-ne în cercul acesta de idei — că de dorit ar fi să se cunoască ceva mai mult literatura clasică a Italiei, pentru care scop s'a străduit marele nostru Coșbuc. El ne-a dat *Infernul* lui Dante într'o minunată versiune, neasemănat superioară aceleia a d-nei Chițu sau N. Gane. E păcat că așa cum o avem, risipită prin „Convorbiri literare” sau alte reviste, nu e accesibilă cititorilor mai numeroși la cari trebuie să ajungă. O editură cu mare capital — și de mulțori cu bune intenții — îi anunțase apariția D-l Ortiz, într'o vreme, semnalase răul acestei zăbăvi. Totuși nu s'a făcut nimic. Oare Casa Școalelor nu socoteș-

te de datoria sa să se ocupe și de această problemă, mai cu seamă astăzi când și-a lărgit și posibilitățile de editare ?...

C. P. I.

Vorbele de azi cu valoare de hârtie-monetă.

Nu numai hârtia noastră, care trece dintr'o mână într'alta, dar și cuvintele care circulă dela un om la altul, ca să reprezinte o valoare, au nevoie de o garanție.

După câte știm, hârtia monetă o garantează : metălul prețios ; cuvintele nu le garantează însă, decât : sinceritatea celui care le întrebuințează și în deosebi, numărul de idei și de credințe, pe care voesc să le exprime.

Atunci ne putem ușor explica de ce în ultimul timp și hârtia monetă și cuvintele nu mai reprezintă o valoare.

Fiindcă hârtia monetă, nu s'a emis în raport direct cu cantitatea de monetă metalică pusă în circulațiune, iar cuvintele întrebuințate astăzi, au depășit cu mult, numărul de idei pe care aveau chemarea să le exprime.

Dacă recente emisiuni de hârtie monetă, cărora le lipsește o garanție metalică, au depreciat în mod evident și emisiunile făcute mai înainte, care erau toate garantate în aur, mă întreb : Imensul număr de cuvinte pus astăzi

în circulațiune, dar negarantat de nici o idee și de nici o credință, ar putea să scadă și să compromită valoarea vechilor emisiuni de cuvinte, întrebuințate altă dată ca să exprime adevăruri, care au fost cea mai bună și cea mai solidă garanție a culturii noastre în trecut ?

Evident că nu.

De aceia, în orice timp dar mai ales astăzi, când cultura noastră nu este de cât o bogată emisiune de cuvinte, căreia însă îi lipsește o garanție, trebuie să ne adresăm vechilor emisiuni de cuvinte și în deosebi, tezaurului de idei și de credințe, care au garantat în trecut cultura noastră.

P. I.

Primi la redacție :

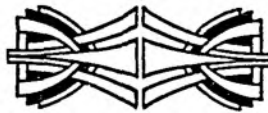
Cetățile Melancoliei. — Poezii — Iustin Ilieșu — Cluj.

Junimea literară. — Anul XII No. 12 — Revistă lunară. — Director I. Nistor — Cernăuți

Ramuri. — Anul XVIII No. 4. — Director N. Iorga. — Craiova.

Ideea. — Anul III No. 5-6 — Revistă lunară. — Pedagogică-literară-socială. București.

Libertatea. — Anul XXII No. 8. Foare pentru popor. Director Pr. Ion Moța Orăștie-Transilvania.

*Schițele-desemnuri proprietatea „Datinei“
Reproducerea oprită.*

Manuscrisele se primesc numai prin poștă.
Cele nepublicate nu se înapoiază.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Din necesități de tehnică tipografică, „DATINA“ este
nevoită să apară de astădată în număr dublu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Q. Eminescu